

สำนึกเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิดในกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติที่ได้รับรางวัลซีไรต์¹

ปรามคทิพย์ พรมณี^{2*} และ อารีญา หุติณทะ³

บทคัดย่อ

^{2,3} คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประเทศไทย

² prangtip.8998@gmail.com
³ areeya_tubkaew@hotmail.com

* ผู้รับผิดชอบหลัก

บทความวิจัย

รับบทความ: 20 มิถุนายน 2567

แก้ไขบทความ: 31 กรกฎาคม 2567

ตอบรับ: 12 กันยายน 2567

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสำนึกเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิดของกวีผ่านกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติที่ได้รับรางวัลซีไรต์ โดยมีขอบเขตการศึกษา ได้แก่ กวีนิพนธ์เรื่อง ใบไม้ที่หายไป (2532) ม้าก้านกล้วย (2538) แม่น้ำรำลึก (2547) โลกในดวงตาข้าพเจ้า (2550) และระหว่างทางกลับบ้าน (2562) ผลการศึกษาปรากฏว่า สำนึกของกวีมีลักษณะร่วมกันโดยเสนอผ่าน 3 ช่วงชีวิต ดังนี้ 1. ช่วงชีวิตในวัยเยาว์ 2. ช่วงชีวิตการต่อสู้ดิ้นรน/การแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า และ 3. ช่วงชีวิตการเดินทางเพื่อกลับบ้าน โดยเหล่านักเขียนถูกผลักดันให้เดินทางออกจากบ้านเกิดเพื่อเข้าสู่เมือง และพบกับความผิดหวังจากสถานที่ดังกล่าว จึงกลับสู่บ้านเกิดทั้งในแง่ของความนึกคิดและความเป็นจริงเพื่อเยียวยาตนเอง ซึ่งกวีนิพนธ์เล่มต่าง ๆ จะแสดงถึงเป้าหมายชีวิต กระบวนการค้นหา และได้รับคำตอบที่คล้ายคลึงกัน

คำสำคัญ กวีนิพนธ์รางวัลซีไรต์ สำนึกตัวตนและบ้านเกิด
เชิงอัตชีวประวัติ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต เรื่อง “กวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติที่ได้รับรางวัลซีไรต์: สำนึกเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิด” สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2566

Senses of self and hometown of the poets who appear in Autobiographical Poetry Winning SEA Write Award

Prangtip Pornmanee^{2*} and Areeya Hutinta³

Abstract

This article aims to study the poets' sense of self and hometown through autobiographical poetry that received the SEA Write Award. The scope of the study includes the poems "The Lost Leaves" (1989), "Ma Kan Kluay" (1995), "Maenam Ruam Luek" (2004), "The World in My Eyes" (2007), and "On the Way Home" (2019). The results of the study show that the poets' sense of self has common characteristics, presented through three periods of their lives: 1. The period of their youth, 2. The period of their struggle/search for something better, and 3. The period of their journey home. All of the poets were forced to leave their hometowns to enter the city and were disappointed by the place. Therefore, they returned to their hometowns in terms of both their thoughts and reality to heal themselves. Each poem shows their life goals, search processes, and receives similar answers.

^{2,3} Faculty of Arts

Silpakorn University
Thailand

² prangtip.8998@gmail.com

³ areeya_tubkaew@hotmail.com

* Correspondence

Research Article

Received: 20 June 2024

Revised: 31 July 2024

Accepted: 12 September 2024

Keywords: Autobiographical Poetry Winning SEA Write Award, Senses of self and hometown, Autobiographical

1. บทนำ

กวีนิพนธ์เป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน มีการสืบทอด ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงทั้งด้านรูปแบบ ฉันทลักษณ์ รวมถึงเนื้อหาไปตามยุคสมัย เช่น ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้ามาของอิทธิพลตะวันตก รวมถึงการพิมพ์ที่มีบทบาทต่อผู้คนในยุคนี้ และการปฏิรูประบบการศึกษา ทำให้กวีนิพนธ์ต้องปรับเปลี่ยนให้มีขนาดสั้นลงและมุ่งเป็นพาหนะแห่งความนึกคิด หรือในช่วงสังคมไทยต้องเผชิญกับการปกครองภายใต้ระบอบเผด็จการทหารมาอย่างยาวนานก่อให้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองสำคัญในกรณี 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 กวีนิพนธ์จึงมีลักษณะของการเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางความคิดและอุดมการณ์ เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มคลี่คลายทำให้กวีนิพนธ์มีวิวัฒนาการ จนกระทั่งในระบอบทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา การสร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์มีลักษณะของความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น โดยจะเน้นหนักไปที่การสะท้อนตัวตนของกวีในฐานะเป็นศูนย์กลาง และมีเนื้อหาเชิงปรัชญาอันมองผ่านตัวตนของกวีเอง (ปราโมทย์ ะวิน, 2553, น. 4-5)

ปัจจุบันไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ากวีนิพนธ์ได้รับความนิยมน้อยลงทุกขณะ แต่กวีนิพนธ์ยังคงดำเนินอยู่ในกระแสของสังคมไทยไม่ขาดหายด้วยบรรยากาศของวงวรรณกรรมไทยที่มีการสนับสนุนมอบรางวัลให้แก่ผู้สร้างสรรค์ผลงาน รางวัลซีไรต์ (S.E.A. WRITE AWARD) หรือรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน นับว่ามีบทบาทสำคัญ เนื่องจากส่งผลให้บรรยากาศของวงวรรณกรรมไทยดำเนินไปอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการสร้างและการเสพวรรณกรรม และด้วยความต่อเนื่องของการจัดงานทำให้รางวัลซีไรต์มีบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทำให้เห็นกระแสของความเปลี่ยนแปลงและการสร้างสรรค์งาน โดยกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลล้วนเป็นตัวแทนถึงกระแสเหล่านี้ กล่าวคือ กวีนิพนธ์รางวัลซีไรต์ส่วนหนึ่งได้หลุดพ้นจากกระแสของแนวคิดเพื่อชีวิต และก้าวเข้าสู่การสร้างสรรค์งานในลักษณะของความเป็น

ปัจเจกบุคคล กวีเน้นทำความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ โดยใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง เมื่อมองภาพรวมจะพบว่าลักษณะงานของกวีที่กล่าวถึงข้างต้นมีความใกล้เคียงกับอัตชีวประวัติ

กรอบแนวคิด “Poetic autobiography” (Smith & Watson, 2010, pp. 276-277) ช่วยแสดงให้เห็นถึงกวีนิพนธ์ที่มีลักษณะของอัตชีวประวัติ หลักการสำคัญอยู่ที่การเขียนบทกวีเพื่อเล่าเรื่องราว เพื่อทบทวนความทรงจำหรือช่วงชีวิต ประสบการณ์ ภูมิหลังของผู้เขียนหรือกวี กอปรกับทำให้เห็นถึงพัฒนาการด้านจิตใจของพวกเขาได้นอกจากนี้กรอบแนวคิด “Autobiographical Poetry” (Görbert et al., 2021) ยังกล่าวถึงลักษณะของกวีนิพนธ์ที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งมีนัยของความเป็นเชิงอัตชีวประวัติทั้งในแง่ของการเล่าที่ต้องอยู่บนฐานของเรื่องราวชีวิตส่วนตัวของกวี อาจปรากฏทั้งในแง่ของการเล่าเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตช่วงใดช่วงหนึ่งเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม หรือแม้แต่เพื่อระบายความคับข้องเพื่อเยียวยาตนเอง เป็นต้น

ดังนั้น การเขียนอัตชีวประวัติไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเขียนแบบความเรียงเท่านั้น แต่สามารถอยู่ในรูปแบบของกวีนิพนธ์ได้เช่นกัน เนื่องจากความหมายและเนื้อหาที่นำเสนอมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นการเขียนถึงเรื่องราวอาจเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัวของตนเอง เช่น เรื่องราวในวัยเยาว์ หรือเรื่องราวการทำงาน ภาพรวมของเนื้อหา มักแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ และจิตสำนึกของผู้เขียนเป็นสำคัญ เพียงแต่นำเสนอในรูปแบบร้อยกรองและอาจไม่ได้นำเสนออย่างตรงไปตรงมา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น พบว่ากวีนิพนธ์ล้วนเกิดความเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่กดดันให้เป็นไปตามสภาวะที่เกิดขึ้น และกวีนิพนธ์รางวัลซีไรต์กลุ่มหนึ่งมีการนำเสนอบางประการร่วมกัน นั่นคือ การพยายามนำเสนอเรื่องราวของตนเอง โดยนำมาจากประสบการณ์ ภูมิหลัง และสิ่งรอบตัวต่าง ๆ ส่งผลให้ภาพรวมแสดงถึงการเติบโตของสภาวะทางจิตใจและความคิดหลังจากทบทวนเรื่องเหล่านั้นผ่านกวีนิพนธ์ เหตุนี้ก่อให้เกิดคำถามการวิจัยว่า กวีนิพนธ์เหล่านั้นปรากฏสำนึกเกี่ยวกับ

ตัวตนและบ้านเกิดของกวีอย่างไร เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถละทิ้งความหลังและบ้านเกิดได้ รวมถึงบริบททางสังคมที่กวีแต่ละคนประสบขณะดำรงชีวิตหรือสร้างสรรค์ผลงานเข้ามามีอิทธิพลในการหล่อหลอมหรือเกิดสำนึกเหล่านั้นหรือไม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสำนึกเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิดของกวีผ่านกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติที่ได้รับรางวัลซีไรต์

3. สมมติฐานของการวิจัย

จิระนันท์ พิตรปรีชา ไพรวิมล ขาวงาม เรวดีร์ พันธุ์พัฒน มนตรี ศรียงค์ และอังคาร จันทาทิพย์ มีลักษณะของสำนึกเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิดร่วมกัน แม้ว่าช่วงเวลาของการดำเนินชีวิตมีความแตกต่างกัน แต่การถูกผลักดันให้เดินทางออกจากบ้านเกิดเพื่อเข้ามาใช้ชีวิตที่กรุงเทพฯ ในเมือง และพบว่าเมืองไม่สามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้จึงกลับสู่บ้านเกิดอีกครั้งเพื่อเยียวยาตนเอง ทำให้เหล่านักวีตต้องประสบกับสถานะที่คล้ายคลึงกันและหลอมขึ้นมาเป็นสำนึกในที่สุด

4. ขอบเขตของการวิจัย

บทความฉบับนี้ ศึกษาผ่านตัวบท (text) กวีนิพนธ์รวมเล่มที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ปี 2532-2562 โดยมีเนื้อหาและการเล่าเรื่องในลักษณะของกรอบแนวคิด “Poetic autobiography” และ “Autobiographical Poetry” ประกอบด้วย 5 เรื่อง จากจำนวนทั้งหมด 14 เรื่อง ได้แก่

ลำดับ	ผู้ประพันธ์	ชื่อเรื่อง	ปีที่ได้รับรางวัล
1.	จิระนันท์ พิตรปรีชา	ใบไม้ที่หายไป	2532
2.	ไพโรจน์ทร์ ขาวงาม	ม้าก้านกล้วย	2538
3.	เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	แม่น้ำรำลึก	2547
4.	มนตรี ศรียงค์	โลกในดวงตาข้าพเจ้า	2550
5.	อังคาร จันทาทิพย์	ระหว่างทางกลับบ้าน	2562

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในหนังสือเรื่อง “Reading Autobiography: A Guide for Interpreting Life Narratives” ของ Smith and Watson (2010, pp. 276-277) ได้กล่าวถึงกวีนิพนธ์ประเภทหนึ่งที่มีลักษณะของอัตชีวประวัติ คือ “Poetic autobiography” สรุปได้ว่าผู้เขียนอ้างถึงเจมส์ โอลนี (James Olney) เพื่อพยายามอธิบายว่า “Poetic autobiography” หรือ “อัตชีวประวัติบทกวี” มีลักษณะของการเขียนที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนบางส่วนของความทรงจำโดยปรากฏในรูปแบบของบทกวีซึ่งเป็นการเขียนเกี่ยวกับชีวิตของตัวผู้เขียนหรือกวีเอง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการบันทึกอัตวิสัยในขณะที่เขาหรือเธอสำรวจอารมณ์ วิสัยทัศน์ และสถานะทางปัญญา นอกจากนี้ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 เขาตั้งข้อสังเกตถึงอัตชีวประวัติในกวีนิพนธ์มีศูนย์กลางอยู่ที่การสำรวจอย่างต่อเนื่องของ “จิตสำนึก” และ “การเติบโตของจิตใจของกวี” ซึ่งสอดคล้องกับคำบรรยายของวิลเลียม เวิร์ดสเวิร์ธ (William Wordsworth) เกี่ยวกับการเติบโตของจิตใจของกวีเช่นกัน

นอกจากนี้ ในบทบรรณาธิการ เรื่อง “The Self in Verse. Exploring Autobiographical Poetry” (Görbert et al., 2021) ได้อธิบายถึงลักษณะของ “Autobiographical Poetry” หรือกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติ โดยในส่วนของ การนำเสนอเนื้อหาได้ปรากฏดังหัวข้อต่อไปนี้

Live

“Autobiographical poetry, as a segment of life-writingThe individual life circumstances of these writers are quite varied, as are their autobiographical topics, ranging from coming-of-age experiences and depictions of bodies to religious initiations and, of course, their respective careers and capacities as poets.” (Görbert et al., 2021, p. 3)

Bodies

Another form of invitation to an autobiographical reading is to focus especially on the body of the self.women writers in particular have used this opportunity to ‘write through their bodies’. ...Following this notion, the Confessional Poets use depictions of bodies as a medium for the ‘negotiation of the self, challenging their readers to redefine the terms by which we understand poetry, life writing, and the female’ (Bonasera, 2021, p. 52). ...in society. By ‘presenting femininity as both essence and performance’, including problematic aspects such as ‘violence’ and ‘trauma’ (idem, 52), (Görbert et al., 2021, p. 7)

Crossroads

“...Rather than providing a full-fledged account of one’s own life, the relative brevity of the genre recurrently prompts authors to concentrate on a particular event, episode, or passage of their biographies. Oftentimes, poets choose an occurrence which stands out as one of the paramount crises, watersheds, or crossroads in their vitae.” (Görbert et al., 2021, p. 7)

สามารถสรุปลักษณะของกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติได้ว่า ในส่วนของเนื้อหา ไม่ได้มีรูปแบบเดียวกับอัตชีวประวัติในรูปแบบร้อยแก้วหรือความเรียงที่นำเสนออย่างชัดเจนตรงไปตรงมา โดยมีการแบ่งลักษณะของเนื้อหาประกอบไปด้วยการเล่าถึง

Lives เรื่องราวชีวิตส่วนตัวของกวีอาจคือชีวิตช่วงใดช่วงหนึ่ง เป็นองค์ประกอบหลักที่ช่วยแสดงให้เห็นถึงความเป็นกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติ *Bodies* เป็นการบรรยายถึงร่างกายตนเองเพื่อประกาศถึงปัญหาและเรียกร้องบางสิ่ง เพื่อแสดงถึงปัญหา ความรุนแรง ความกดดันที่กดทับ และสุดท้าย *Crossroads* เป็นการเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของผู้เขียน แต่บ่อยครั้งกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติ กวีมักเลือกช่วงชีวิตหรือเหตุการณ์ที่ประสบกับวิกฤตมาแล้ว อาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเลือกเส้นทางของชีวิต หรือแม้แต่ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ เช่น ปัญหาครอบครัว ซึ่งนับว่าเป็นการระบายความคับข้องภายใน อีกทั้งเป็นการสำรวจชีวิตที่ผ่านมาของตนเองเพื่อปลดปล่อยปลดปล่อยปลดปล่อยความเจ็บปวดที่เคยเกิดขึ้น

กรอบแนวคิดทั้งสองนี้เป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับตนเองที่สามารถนำเสนอในรูปแบบของร้อยกรอง โดยที่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอในแบบความเรียงหรือร้อยแก้วเท่านั้น รวมถึงเนื้อหาอาจไม่ได้นำเสนออย่างเด่นชัดหรือระบุเจาะจงว่ากำลังเล่าเรื่องของตนเองอยู่ ดังนั้น จึงมีลักษณะของความเป็น “เชิงอัตชีวประวัติ” ผู้วิจัยจึงนำเอากรอบแนวคิดเหล่านี้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ตั้งแต่ช่วง 2532-2562 พร้อมกับใช้วิเคราะห์ถึงสำนึกตัวตนและบ้านเกิดของกวีแต่ละคนที่ได้นำเสนอผ่านกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติ ซึ่งนำมาสู่การเห็นถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงทั้งจิตใจและความคิดอันเป็นส่วนหนึ่งในการหล่อหลอมสำนึก

และในหนังสือ “Handbook of autobiography | autofiction” ของ Quante and Kähler (2018) กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า หากกล่าวถึงอัตชีวประวัติแล้วแนวคิดเกี่ยวกับ “ตัวตน” หรือ “Self” เป็นส่วนที่ทำให้เข้าใจบุคคลนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น ตัวตนเป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจผ่านมิติต่าง ๆ ได้แก่ 1) subjectivist accounts เป็นการทำความเข้าใจตัวตนจากบุคคลนั้น ๆ โดยตรง กล่าวคือ อัตวิสัยของบุคคลที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ สามารถชี้ถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นได้ 2) socialrelational accounts

ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลนั้นและสังคม ช่วยให้แสดงตัวตนบางประการออกมาได้ 3) narrative accounts เป็นมิติที่บุคคลแสดงตัวตนออกมาผ่านเรื่องเล่า ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ โดยกวีนิพนธ์ก็นับว่าเป็นงานเขียนหนึ่งที่สามารถเห็นตัวตนของบุคคลผู้สร้างสรรค์ได้

ฉะนั้น “ตัวตน” ในการศึกษาครั้งนี้จึงหมายถึง การรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับตนเองของกวีว่าเป็นใครโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพแวดล้อม ประสบการณ์ บริบททางสังคม รวมถึง “บ้านเกิด” ที่สื่อความถึงรกราก ถิ่นกำเนิด ภูมิลำเนา สังคม ประเทศชาติ และโลก เนื่องจากกวีมีอาจหลีกเลี่ยงต่อสิ่งที่ตนมีส่วนร่วมไปได้ และนำมาสู่การเรียบเรียงนำเสนอผ่านรูปแบบกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติ ทั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาตามช่วงชีวิตเพื่อเห็นถึงพัฒนาการของตัวตนที่เกิดขึ้นและแปรผันไปตาม บทบาทและปัจจัยที่เข้ามามีกระทบ

6. ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่าช่วงชีวิตของกวีล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิด การหล่อหลอมสำนึก ซึ่งแต่ละช่วงชีวิตทำให้เห็นถึงพัฒนาการของสำนึกที่เปลี่ยนแปลง ไปตามบทบาท หรือบริบท และสภาพแวดล้อมได้ปะทะสังสรรค์ระหว่างที่กวีเกิด การเดินทางหรือเคลื่อนที่ โดยสิ่งเหล่านี้ถูกนำเสนอผ่านกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติ อันเป็นผลงานที่อ้างอิงชีวิตส่วนตัวของพวกเขา ผลการวิจัยจึงนำเสนอตามหัวข้อและมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ช่วงชีวิตในวัยเยาว์

สำนึกที่ยึดโยงกับพื้นที่บ้านเกิดและอดีต

มนุษย์มีการเติบโตอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยวัยเยาว์นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญด้วยพัฒนาการต่าง ๆ โดยเฉพาะความคิด มุมมอง และทัศนคติต่อสิ่งรอบตัวไม่ซับซ้อน เป็นห่วงของการได้เรียนรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น วัยเยาว์จึงเป็นก้าวแรกในการก่อร่างตัวตนบางประการก่อนจะแปรผันไปตามปัจจัยอื่น ๆ เนื่องจากช่วงวัยนี้ได้สะท้อนถึงภูมิหลังที่ยึดโยงด้วยความผูกพันต่อครอบครัว สภาพแวดล้อม และพื้นที่บ้านเกิดจึงขบขันให้ตัวตนเด่นชัดขึ้น

จิระนันท์ พิตรปรีชา เมื่อครั้งยังไม่ได้เข้ามาศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เธอเป็นเด็กสาวในครอบครัวร้านขายหนังสือ ณ ริมถนนราชดำเนิน ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง สภาพแวดล้อมของพื้นที่ใกล้บ้านเอื้อให้เธอสัมผัสกับวิถีชีวิตอันเรียบง่ายและความสงบสุขจากธรรมชาติ เธอได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสแหล่งธรรมชาติใกล้บ้านของตนเอง ดังที่กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ว่า “สมัยเด็กที่ถนนไทรงาม คือชอยข้าง ๆ ร้านยังเป็นถนนดินแดง มีคูน้ำเต็มไปด้วยตะไคร้ มีลูกอีดในคูน้ำ สองข้างทางยังเป็นที่สวน เราก็ไปวิ่งเล่นอยู่แถวนั้นยาวไปจนถึงโรงรับจำนำ ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตระกูลไทรงาม สมัยนั้นไม่วิ่งเล่นเราก็ขี่จักรยาน” (จำนง ศรีนคร, 2558) ความสดใสไร้เดียงสากลายเป็นสำนึกของกวีโดยปรากฏให้เห็นผ่านตอน “ห่วงคำนึง” ความว่า

แล้วสบตากับเรา-เงาในน้ำ	ไหลลำนน้ำจ๋าใจคล้ายเคลิ้มฝัน
พิสุทธิไล่ไล่ล้ารับดาววัน	กล่อมดวงขวัญล่องลิบพิทยา
เงามองโลกสดใสในวันนี้	ด้วยใจที่อ่อนวัยไร้เดียงสา
ทุกสิ่งช่วยอวยสุขทุกเวลา	หากวันหน้าเป็นอย่างไร...ไม่อาจรู้

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, 2538, น. 3)

ภาพของชีวิตที่กวีสัมผัสขณะนั้นล้วนเป็นความงามและความสดใส คล้ายกับการตกอยู่ในภวังค์แห่งความสุขโดยไม่มีความทุกข์ลวงล้ำเข้ามา ดังคำว่า “ไหลลำน่าน้ำใจคล้ายเคลิ้มฝัน” และ “กล่อมดวงขวัญล่องลิบทิพย์ยา” นับเป็นช่วงระยะปราศจากการรับรู้ถึงความวิปโยคของสังคม จิระนันท์ในฐานะกวีรับรู้ถึงตนเองว่า “เรามองโลกสดใสในวันนี้ ด้วยใจที่อ่อนวัยไร้เดียงสา” กล่าวคือ ขณะนั้นเธอรับรู้เพียงแค่ตัวเองเป็นเพียงเด็กสาวของถนนราชดำเนินที่เสพสมบรยากาศด้วยดวงตาความไร้เดียงสาของวัยเยาว์ ประกอบกับความคิดต่อสิ่งที่เกิดขึ้นว่า “ทุกสิ่งช่วยอวยสุขทุกเวลา หากวันหน้าเป็นอย่างไร...ไม่อาจรู้” ยิ่งเป็นส่วนสนับสนุนให้เห็นว่ากวีระลึกความเป็นไปของโลกที่ตนสัมผัสเพียงความสดใสที่ขลิบความคิดและจิตใจ อย่างไรก็ตามก็ดีที่ทัศนะที่เกิดขึ้นในวัยเยาว์ที่มีความบริสุทธิ์และไร้เดียงสามิใช่การดูแลจนถึงความด้อยประสบการณ์หรือมุมมองที่มีต่อสรรพสิ่ง แต่เป็นการแสดงถึงความไร้อคติของการเกิดความคิดและความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ

นอกจากภาพความสดใสของวัยเยาว์ กวีบางคนอาจแสดงภาพด้านตรงข้าม เช่น ไพวรินทร์ ขาวงาม ได้นำเสนอให้เห็นถึงความน่าท้อของพื้นที่บ้านเกิด กล่าวคือ แม้ท้องถิ่นชนบทตามอุดมคติของคนเมืองอาจเป็นสถานที่เต็มไปด้วยความสุขจากวิถีชีวิตอันเรียบง่ายไม่เร่งร้อนแข่งขัน แต่สำหรับคนในพื้นที่แล้วกลับเต็มไปด้วยความสุขเศร้าปะปนกันอย่างแยกไม่ออก แม้อบอวลไปด้วยความรัก ความผูกพันของครอบครัวและสมาชิกชุมชน ก็มีอาจปฏิเสธได้ว่าด้วยสภาพภูมิศาสตร์และการดูแลของภาครัฐในบางด้านยังทำให้ชนบทเป็นสถานที่อันแร้นแค้นและไม่เป็นที่พึงใจต่อการใช้ชีวิต อย่างไรก็ตามก็ดีที่ชนบทหรือบ้านเกิดของเหล่ากวียังคงเป็นบ้านหลอมจิตสำนึกและตัวตนที่โยงใยกับวิถีแห่งท้องทุ่ง แม้สุดท้ายต้องถูกผลักดันให้ออกเดินทางไปสู่แห่งอื่นก็ตาม ดังในตอน “เด็กและควายและโลก” ความว่า

รอนตะวันสีทองส่องปีกนก	ลมฟากทุ่งตะวันตกกระพือไหม
รอยสีด้ามืดพร้อมยิ้มโคม	ยะเยือกหนาวเข้าโถมท้ายทิวา
เด็กเลี้ยงควายต้อนควายหมายมุ่งบ้าน	เหนื่อยยืงนานดูจะนานไกลหนักหนา
ผ่านดงไม้ท้ายบ้านผ่านป่าช้า	ระงังวัดแว่วเหมือนว่า เพลงชีวิต
เพลงชีวิตอนิจจังจะห่างเหิน	เวียนจังหวะวังเวงบรรเลงลิต
จากคำมืด สู่เข้ามืด แล้วมืดมืด	กาลค่อยคืบทีละนิดจนขีดเข้า
	(ไพโรจน์พร ขาวงาม, 2538, น. 38-39)

ไพโรจน์พรเกิดและเติบโตจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพชาวนามาหลายรุ่น ทำให้เขาต้องอยู่ในฐานะของการเป็นเด็กชายชาวทุ่งและสืบทอดวิถีเกษตรกรที่ส่งต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยกวีนิพนธ์ตอนนี้เป็นการเอ่ยถึงการเลี้ยงควายที่อยู่คู่กับเกษตรกรรมอย่างการทำนาของชาวนบพือสืบมายาวนาน จะเห็นว่าการเป็นเด็กชายชาวทุ่งตามสภาพที่เขาได้ประสบได้ส่วยงามตามความคาดคิดของผู้คนทั่วไปที่มักเห็นพ้องกันว่า เด็ก ๆ ล้วนมีความสุขสนุกสนานกับวิถีชีวิตและบรรยากาศของชนบท เนื่องจากตัวบทข้างต้นบรรยายถึงการเลี้ยงควายในลักษณะของความหมั่นเศร้า ทั้งจาก “รอยสีด้ามืดพร้อมยิ้มโคม ยะเยือกหนาวเข้าโถมท้ายทิวา” อันเป็นภาพความมืดครึ้มของท้องฟ้ายามเย็น และ “ผ่านดงไม้ท้ายบ้านผ่านป่าช้า” ภาพของความเป็นดงไม้และป่าช้าล้วนให้ความน่ากลัวทั้งสิ้น ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ขับเน้นมุมมองส่วนตัวของกวีให้เห็นถึงความเป็นบ้านเกิดในวัยเยาว์ว่ามีใช้สถานที่อันอุดมสุข แต่เต็มไปด้วยความทุกข์ยากและน่ากลัว สอดคล้องกับช่วงที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รวมถึงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) พยายามส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมและละเลยภาคการเกษตร เหตุผลทั้งในมิติของภูมิศาสตร์และบริบททางสังคมจึงเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ต้องเดินทางไปสู่ถิ่นทางอื่น ดังความว่า “แต่โลกผันกลายเป็นคนของที่อื่น” กล่าวได้ว่า ช่วงวัยเยาว์ของกวีอาจผูกติดกับ

วิถีของพื้นถิ่นด้วยความจำเป็น แต่ด้วยปัญหาความยากจนที่ไม่สามารถแก้ไขให้พ้นจากสภาพและความรู้สึกเช่นเดิมทำให้เขาต้องละทิ้งเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในภายหน้า

ภาวะความยากจนยังเป็นปัญหาสำคัญที่รั้งอยู่กับพื้นที่ชนบทอีสาน และส่งผลกระทบต่อผู้มีภูมิลำเนาอยู่ที่แห่งนั้น แม้อยู่ในช่วงวัยเยาว์แต่ต้องพยายามหาหนทางเพื่อสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้ โดยมากแล้วมักจะอยู่ในรูปแบบของการที่เป็นความหวังของครอบครัว ซึ่งมีพ่อเปรียบเสมือนผู้ชี้แนะแนวทางตามวิถีของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว

กวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติตอน “เมื่อรุ่งลงกินน้ำ” ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นอีกตัวอย่างของพ่อที่ประสบกับปัญหาความยากจนและวาดหวังให้ลูกไปแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า เนื่องจากบ้านเกิดไม่อาจตอบสนองความต้องการในชีวิตได้ โดยบอกเล่าผ่านเรื่องราวที่ตนพลาดหวังมา ดังความว่า

ลูกเอ๋ย... หุงไม่ใช่ทุกอย่าง	โลกยังมีที่ทางกว้างกว่าหุง
กว้างกว่าโค้งฟ้าครอบ โค้งขอบรู้	นานมาแล้ว พ่อเคยมุ่ง เคยหมายไป...
.....	
ไปไม่ถึง ไม่ใช่พ่อไม่เชื่อ	อาจบางเมื่อ เจ้าผู้สร้างทางเหมาะสม
รู้ทั้งขันเงินค่าไว้ให้เจ้าชม	หลังฟ้าพรมพรายแดดปรนสายฝนปรง
ลูกเอ๋ย... หุงไม่ใช่ทุกอย่าง	โลกยังมีที่ทางกว้างกว่าหุง
กว้างกว่าโค้งฟ้าครอบ โค้งขอบรู้	ลูกเอ๋ย เจ้าจงมุ่ง จงหมายไป...

(อังคาร จันทาทิพย์, 2563, น. 30-32)

สำหรับชาวชนบทแล้วพวกเขามีความพยายามที่จะก้าวพ้นความยากจน โดยบางส่วนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนและครอบครัวได้ แต่บางส่วนไปไม่ถึงสิ่งที่ตนต้องการจึงผลักดันให้เหล่าสมาชิกในครอบครัวเป็นตัวแทนของการเข้าไป

ไขว่คว้าสิ่งเหล่านั้นแทนตนเอง เช่นเดียวกับตัวละคร ‘พ่อ’ ที่กล่าวกับลูกว่า “ลูกเอ๋ย... หุ่นไม่ใช่ทุกอย่าง โลกยังมีที่ทางกว้างกว่าหุ่น” มีความเป็นไปได้ว่าแม่หุ่นหรือชนบทจะเป็นบ้านเกิดอันรวมไปด้วยวิถีชีวิต ความรัก ความอบอุ่น แต่มีใช้สถานที่ที่ควรจำหลักเพื่อสร้างชีวิต แม่พ่อจะผิดหวังกับการเข้าไปไขว่คว้าในพื้นที่อื่น ดังความว่า “ไปไม่ถึง ไม่ใช่พ่อไม่เชื่อ” แต่ก็ยังคงมีความเชื่อมั่นว่ายังคงเปี่ยมไปด้วยความหวังที่ดีกว่าบ้านเกิด จึงพยายามกล่าวบอกและตั้งความหวังกับลูกว่า “อาจบางเมื่อ เจ้าผู้สร้างทางเหมาะสม” และ “ลูกเอ๋ย เจ้าจงมุ่ง จงหมายไป...” เมื่อพิจารณาถึงภูมิหลังของอังคาร จะพบว่าครอบครัวของกวีแม้ไม่ได้มีฐานะเท่าใด แต่มีความพยายามผลักดันให้เข้าสู่ระบบการศึกษาตั้งแต่เด็ก ด้วยความเชื่อมั่นว่าการศึกษาจะทำให้พบโอกาสที่เหมาะสมและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัว ทั้งหมดนี้กวีได้เข้าใจและรับรู้และตั้งใจเล่าเรียนมาเสมอจนก้าวสู่ระดับอุดมศึกษา กล่าวได้ว่าในช่วงระยะหนึ่งของสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทอีสานยังไม่หลุดพ้นจากการแบ่งบทบาทหน้าที่ไปตามเพศสภาวะ จึงทำให้กวีผู้เป็นลูกชายมีความสามารถหลีกเลี่ยงการเป็นความหวังของครอบครัวไปได้

แม้ว่ามูมหนึ่งของชีวิตในวัยเยาว์ของกวีบางคนจะถูกกดดันให้เป็นความหวังเนื่องด้วยความฝากฝังจากหัวหน้าครอบครัวที่ต้องการฝากภาระหน้าที่ให้กับพวกเขา แต่อีกด้านนั้น ‘แม่’ ได้กลายเป็นพลังใจที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อหยัดเยียนต่อสู้ต่อความยากลำบากด้วยความรักความผูกพันอันบริสุทธิ์ของแม่

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นกวีอีกคนหนึ่งที่ต้องประสบกับบทบาทของชีวิตที่หลากหลาย ซึ่งบางครั้งก็เต็มไปด้วยความบอบช้ำทางจิตใจที่อยากจะลืมเลือน แต่สิ่งหนึ่งที่คอยปลอบโยนคือหวังคำนึงในวัยเยาว์ที่มีแม่คอยเคียงข้าง ดังความว่า

ย้อนรอยเท้าเยาว์วัยได้โบกบิน	นั้นลานดินบ้านป่าพายุฝน
บ้านมีใครในรักไว้สักคน	แม้ใครนั้นเฝ้าบันแต่ล้นรัก
ใครในรักของใครแม่ไม่เหมือน	แต่ใครนั้นไม่เลือนเหมือนหนูนตัก
ฟังนิทานเพลงกล่อมไปพร้อมพรัก	ดาวดวงหนึ่งจำหลักดาวดวงนี้
ดาวที่เปล่งประกายในดวงตา	ให้ใครเฝ้ามองหาในวิถี
จึงมีใครดาวใครในราตรี	และเจ้ามีดาวนำประจำใจ

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, 2547, น. 17)

วัยเยาว์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มิได้อบอวลไปด้วยความรักความเอ็นดูจากผู้ใดเท่าที่ควร ทั้งพ่อที่มักดื่มเหล้าเมาและอาละวาดภายในบ้าน นำไปสู่ความรุนแรงทางคำพูดที่กระทบต่อแม่และลูกอย่างเขาและพี่สาวไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังมีบุคคลอื่น เช่น คุณครูที่ดูแคลนว่าเขาไม่มีพัฒนาการในด้านการเรียน และเมื่อเจริญวัยขึ้นต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ต้องเดินทางออกจากบ้านทำให้พบทั้งความสุข ความเศร้าปะปนกันไป แต่เมื่อใดที่พบกับความมืดมนเขาจะพบดาวประจำใจหนึ่งดวงที่คอยให้แสงสว่างแก่เขาเสมอ กล่าวคือ เรื่องราวทั้งหมดนั้นล้วนผ่านมาได้จากการได้รับการเติมเต็มจากผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเรียกว่า ‘แม่’ ด้วยมุมมองส่วนตัวเรวัตร์กล่าวว่า “ใครในรักของใครแม่ไม่เหมือน แต่ใครนั้นไม่เลือนเหมือนหนูนตัก” เป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าความรักที่มาจากบุคคลอื่นไม่เหมือนกับความรักของแม่ที่เต็มไปด้วยความหวังดีอันบริสุทธิ์ ซึ่งเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ แม้ในสายตาของบุคคลอื่นจะเป็นเพียงเด็กชายที่ไม่ได้ความหรือเป็นคนทีลุ่มหลงในชีวิต แต่สำหรับแม่เขาคือลูกที่ควรได้รับความรักความอบอุ่นอย่างเต็มที่ เหตุนี้แม่จึงเปรียบเสมือน “ดาวนำประจำใจ” ที่เขายังคงมองเห็นทุกครั้งเมื่อต้องการกำลังใจ

สำหรับช่วงชีวิตในวัยเยาว์ของมนตรี ศรียงค์ มักเป็นการหวนรำลึกถึงเหตุการณ์ที่มีต่อเพื่อนในวัยเรียน ซึ่งเป็นการแสดงถึงช่วงวัยที่อยู่ในลักษณะของการใช้อารมณ์นำทางชีวิต ดังที่กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ว่า “เลือดหนุ่มร้อนกลับคิด

พลุ่งพล่านอย่างฉับพลันในห้วงวัยคะนอง ทุกที่ในโลกใบนี้ผมสามารถที่จะเดินย่ำให้เป็นเทือกได้โดยไม่ลังเล (มนตรี ศรียงค์, 2550ก) ผมเป็นคนที่ความอดทนต่ำตอน วัยรุ่นนะ แต่ความไวของมือกับเท้ามันสูง ความไวของปากก็โอ.เค.อยู่ (ศรัณยา, 2550) ซึ่งมีการนำเสนอผ่านตอน “เธอชื่อชาติชาย” ความว่า

จำได้-	เยาว์วัยเราสองระหองระแหง
เธอตัวดำกล้ำใหญ่หัวใจแรง	ฉันกระยองกระแย่งก้างแก่นักเลงน้อย
.....	
ฉันโดดเตะก้านคอ-ตัวต่อตัว	เธอคำหิวแล้วซ้ากระหน่ำต่อย
แย็บฉากแล้วสวิงฟุตเวิร์คชอย	ถีบถอยถีบถอยแล้วปล่อยสุด
	(มนตรี ศรียงค์, 2550ข, หน้า 78-79)

ตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่ยกมาข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงตัวตนในวัยเยาว์ของ มนตรี ศรียงค์ ว่าเป็นวัยรุ่นเลือดร้อน แม้ว่า “ฉันกระยองกระแย่งก้างแก่นักเลงน้อย” แต่ก็ได้กล่าวถึงการต่อสู้ที่ต้องเกิดขึ้น โดยมนตรีได้บรรยายถึงการเคลื่อนไหวในขณะที่ กำลังชกต่อยกับ ‘ชาติชาย’ ผู้เป็นเพื่อนร่วมชั้นของเขาในขณะนั้น ทั้งการ “โดดเตะ ก้านคอ” “กระหน่ำต่อย” และ “ถีบถอยถีบถอย” ซึ่งให้ภาพของความซูลมุนที่กำลัง เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ลักษณะนิสัยดังกล่าวอาจเป็นผลพวงหนึ่งจากการที่เตี้ยของเขา ย้ายถิ่นฐานจากเมืองจีนมาปักหลักในชุมชนแห่งหนึ่ง ณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งคนจีนในยุคสมัยนั้นเป็นชนชั้นสองที่ถูกกีดกันและถูกเหยียดหยามเรื่องเชื้อชาติ จากคนในสังคมพหุควร โดยเฉพาะคนจีนที่มีอาชีพค้าขายก๊วยเตี๋ยจะถูกดูหมิ่นดูแคลน อย่างถึงที่สุด (ศรัณยา, 2550) กล่าวได้ว่า ความใจร้อนและรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงวัยนั้น อาจเป็นเกราะป้องกันที่กวีสร้างขึ้นเพื่อปกป้องร่างกาย รวมถึงปกป้องประโลมตนเอง จากการไม่ถูกยอมรับจากผู้คนในสังคมด้วยการกระทำว่าตนเข้มแข็งและไม่หวาดหวั่น ต่อความรู้สึกที่กระทบอยู่ลึก ๆ ภายในจิตใจ

ช่วงชีวิตในวัยเยาว์ได้ช่วยเน้นให้เห็นว่าสำนึกที่เกิดขึ้นแก่ผู้มีปัญญาผูกพันกับบ้านเกิดอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากพื้นที่เหล่านั้นเป็นส่วนแรกที่พวกเขารับรู้และสัมผัส และได้หล่อหลอมความคิด จิตวิญญาณ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งมีบุคคลที่ผูกพันกันทั้งในแง่ของครอบครัวอันเป็นทั้งแรงผลักดันและกำลังใจ รวมถึงบุคคลอื่นๆ ที่เสมือนเป็นความทรงจำส่วนตัวที่ทำให้เกิดการหวนนึกถึงก่อนก่อร่างเป็นสำนึกเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิด ซึ่งจะมีการแปรผันไปตามช่วงชีวิตภายหน้าของกวี

6.2 ช่วงชีวิตการต่อสู้ดิ้นรน/การแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า

สำนึกอันถูกบีบคั้นจากบริบททางสังคม

เมื่อพิจารณาถึงบ้านเกิดที่เคยผูกพันทั้งในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกและวิถีชีวิต กลับมีไผ่สถานที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำมาพัฒนาชีวิต ปัญหาหลายประการจากสภาพแวดล้อม รวมถึงสังคมที่เกิดพลวัตอยู่เสมอ เป็นส่วนสำคัญให้เกิดการอพยพเดินทางจากชนบทซึ่งเป็นบ้านเกิดของตนเพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า ทั้งในแง่ของการประกอบอาชีพและการศึกษาด้วยความหวังความฝันถึงชีวิตภายหน้าที่ดีขึ้น นอกจากนี้กระแสของทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ยังเป็นอีกกระแสที่เข้ามาบีบคั้นต่อผู้คนในสังคมไทย ผู้คนจึงเกิดการดิ้นรนต่อสู้เพื่ออยู่ภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ได้อย่างเหมาะสม กวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์ในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมมีอาจรอดพ้นจากความรับรู้ของสรรพสิ่งที่ตนได้เข้าไปใกล้ชิดหรือแม้แต่กระแสหมุนผ่านในสังคมได้

ช่วงต้นทศวรรษ 2530 คือจุดเปลี่ยนสำคัญเนื่องจากเกิดการพัฒนาอันก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของสภาพเศรษฐกิจที่ไม่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกระดับจากนโยบายทางเศรษฐกิจ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ของรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จนเกิดคำว่า “NICs” หรือ Newly industrialized countries ที่มุ่งหวังว่าจะนำพาประเทศไปสู่การเป็นเสือตัวที่ห้าแห่งเอเชีย (ณัฐธิดา ศิริชัยบุญ, 2559, น. 38) การพัฒนาเศรษฐกิจจึงเน้นหนักไปยังภาคเมืองจนทำให้ภาคชนบทถูกละเลยและถูกรุกราน สิ่งนี้ได้ส่งผลกระทบรุนแรงต่อคนชนบท และเมื่อ

พิจารณาร่วมกับกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พบว่าไพโรรินทร์ ขาวงาม นำเสนอถึงสภาพการณ์เหล่านี้จากประสบการณ์ส่วนตัวที่เป็นผลของสถานการณ์ความบีบคั้นในช่วงระยะดังกล่าวผ่านกวีนิพนธ์รวมเล่ม “ม้าก้านกล้วย” จึงเห็นถึงปัญหาสำคัญที่จุดรั้งความเจริญรวมถึงความยากลำบากในภาคชนบท เนื่องจากภายในสำนึกของเขา รับรู้ว่าเป็นเพียงคนจนผู้ไร้แหล่งทำกินจึงต้องดิ้นรนเดินทางเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังใน “เจ้าต้นกล้าไปรบ” ความว่า

ขึ้นชื่อเจ้าต้นกล้า	เลือดเนื้อชาวนาต้องกล้าหาญ
คราเคียวสนิมกร่อนรอนราน	คราจำจากบ้านไปรบ
ไปกับกองทัพอหิธรภูกิจ	หน้าที่มีคิดเลียงหลบ
พรรคพวกเคลื่อนไหวพลสมทบ	ถนนฝุ่นฟุ้งตรลบกลบตา

(ไพโรรินทร์ ขาวงาม, 2538, น. 41)

ภาพตัวละคร ‘เจ้าต้นกล้า’ เปรียบเสมือนตัวแทนของไพโรรินทร์ที่ต้องออกเดินทางเข้าสู่เมืองเพื่อความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวผู้เป็นที่รัก เห็นจากคำว่า “เลือดเนื้อชาวนา” ซึ่งมีความสอดคล้องกับภูมิหลังของเขาที่เติบโตมาในครอบครัวเกษตรกรผู้ทำนาเป็นอาชีพหลัก และ “คราจำจากบ้านไปรบ” เป็นช่วงที่เขาเดินทางออกจากบ้านเนื่องด้วยปัญหาความยากจนในพื้นที่ชนบท เนื่องจากอีสานในขณะนั้นแห้งแล้งและไม่สามารถสร้างผลผลิตที่สมบูรณ์และพอเพียง ซึ่งสำนึกของการเข้าใจว่าตนเป็นเพียงคนจนผู้ไร้แหล่งทำกิน สะท้อนผ่านคำว่า “คราเคียวสนิมกร่อนรอนราน” ย้ำให้เห็นว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรที่สืบทอดมานั้นไม่สามารถทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ โดยเห็นจากการกล่าวถึง ‘เคียว’ อุปกรณ์สำคัญในการเกี่ยวข้าวอันเป็นผลผลิตที่สร้างรายได้แก่เกษตรกรขึ้นสนิมผุกร่อนจากการไม่ได้ใช้งาน ฉะนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมีเมืองเป็นศูนย์กลางทำให้ชนบทถูกตอกย้ำความแร้นแค้นมากขึ้น พร้อมทั้งผลัก

ให้คนชนบทไม่สามารถใช้พื้นที่ของตนเองเพื่อทำกินได้อย่างเคย เป็นผลทั้งจากธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวยรวมถึงภาครัฐที่เมินเฉยต่อปัญหาชนบทในภาคการเกษตร ดังนั้น สิ่งที่คนชนบทอย่างไพร่พันธุ์สามารถทำได้ คือการเดินทางเพื่อไปแสวงหาแหล่งทำกินอื่นที่สามารถมอบรายได้และความมั่นคงมากกว่าบ้านเกิด ซึ่งการเดินทางเข้าสู่เมืองของเขาเกิดขึ้นด้วยสภาวะบีบบังคับทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับ ‘เจ้าตันกล้า’ ที่ต้องออกรบด้วย “หน้าที่มีคิดเลียงหลบ” นอกจากนี้ สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นมิใช่เพียงไพร่พันธุ์ที่ได้รับผลกระทบแต่ส่งผลกระทบต่อผู้คนชนบทในวงกว้าง ดังความว่า “พรรคพวกเคลื่อนพลสมทบถนนฝุ่นฟุ้งตรลบกลบตา” ให้ภาพของผู้คนชนบทจำนวนมากที่ต้องเดินทางเพื่อนำตนเองไปยังสถานที่ดีกว่าและสามารถเปิดโอกาสให้ได้พบแหล่งทำกินอื่นในการหล่อเลี้ยงชีวิต

เมื่อเมืองมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจึงก่อเกิดการอพยพเข้าสู่เมืองอย่างต่อเนื่องและเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร เครื่องอุปโภคบริโภค รวมถึงถิ่นที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอเกิดความแออัด และกลายเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยผู้คน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ลง เมืองจึงเริ่มขยายตัวไปยังพื้นที่ภายนอกคือชานเมืองและชนบท โดยช่วงปี 2535 เป็นระยะที่มีการซื้อขายที่ดินแถบชานเมืองเพื่อนำมาสร้างโรงงานและบ้านจัดสรรเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ของณัฐธิดา ศิริชัยบุญ (2559) ว่า “ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และบ้านจัดสรรขายดีเป็นอย่างมาก” (กองบรรณาธิการประวัติศาสตร์ธุรกิจ, 2549, น.154) ดังนั้น สังคมจึงเปลี่ยนแปลงจากผู้คนหลงไพร่พันธุ์เมืองเป็นเมืองรุกคืบไปสู่ชนบท ทำให้วิถีชีวิตของคนชนบทต้องปรับบทบาทของตนไปตามบริบทของสภาพแวดล้อม แหล่งทำกินถูกยึดแปลงเป็นสถานที่อื่นเพื่อเอื้อต่อเศรษฐกิจที่หมุนเวียนด้วยเงินตราหรือระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาเป็นกลไกสำคัญ

อังคาร จันทาทิพย์ เป็นกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์จากกวีนิพนธ์รวมเล่มเรื่อง “ระหว่างทางกลับบ้าน” ได้เขียนเนื้อหาที่นำเสนอถึงเรื่องราวส่วนตัวที่ตนได้พบเห็น

ความเป็นเมืองที่รุกรานสู่พื้นที่บ้านเกิด เขามีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ในวัยเยาว์ได้เห็นผู้คนในชุมชนต้องออกเดินทางเข้าสู่ถิ่นอันเจริญกว่าด้วยความมุ่งหวังจะไขว่คว้าโอกาสเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ว่า “มนุษย์พยายามแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดให้กับชีวิต สังคมชนบทอาจไม่ตอบโจทย์บางข้อของการดำเนินชีวิต การพาตัวเองเพื่อไปอยู่ในอีกพื้นที่หนึ่งเพื่อทำงานเก็บเงินส่งกลับบ้านเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาต่อเนื่องยาวนาน” (ภัทร ด่านอุตรา, 2565) ดังในตอน “เพื่อนบ้าน” ความว่า

หมู่บ้านเคยคงอยู่เป็นหมู่บ้าน
 ล้นจากเมืองมาหมู่บ้านไม่นานปี
 เป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านใหม่ ไกลภูเขา
 เปลี่ยนทุ่งสีทองของชาวนา

จนโรงงานผ่านมาถึงที่นี่
 บ้านจัดสรรค่อยค่อยมี ค่อยค่อยมา
 เปลี่ยนถิ่นเหี่ยว แผลงย่านชาวบ้านป่า
 เป็นเงินตรา จับจ่ายลมหายใจ

(อังคาร จันทาทิพย์, 2563, น. 45)

เมื่อระยะเวลาผ่านไป การขยายตัวของเศรษฐกิจที่รวดเร็วจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทำให้เขาพบความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมของบ้านเกิดในชนบท คือ หมู่บ้านที่เป็นชุมชนต้องแปรเปลี่ยนเป็นหมู่บ้านจัดสรร สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะเมืองไม่สามารถรองรับอุตสาหกรรมรวมถึงผู้คนที่อพยพเดินทางจากการพัฒนาเศรษฐกิจได้อีก จึงจำเป็นต้องหาพื้นที่อื่นเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนา ดังนั้น การซื้อ-ขายที่ดินจึงเฟื่องฟูเนื่องจากเป็นที่ต้องการและราคาสูง ส่งผลให้คนชนบทจำนวนมากขายที่ดินของตนเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต กวีพบเห็นความเปลี่ยนแปลงผ่านของหมู่บ้านที่ตนเคยอยู่อาศัย ดังความว่า “เป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านใหม่ ไกลภูเขา เปลี่ยนถิ่นเหี่ยว แผลงย่านชาวบ้านป่า” กล่าวคือ เขาพบสภาวะของสังคมเมืองที่ล้นออกมาและทำให้ความเป็นชนบทได้รับผลกระทบ โดยแรงผลักดันให้คนชนบทต้องขายที่ดินทำกิน เพราะพวกเขาเหล่านั้นไม่มี

ความสามารถทั้งในด้านอำนาจทางเศรษฐกิจ หรือแม้แต่อำนาจของการแสดงออกมากพอที่จะต่อรองเพื่อตนเองได้ เหตุนี้คนชนบทจำต้องเข้าไปอยู่วังวนการหมุนเวียนของการพัฒนาเศรษฐกิจ และมักจบลงด้วย “เปลี่ยนทุ่งสีทองของชาวนา เป็นเงินตราจับจ่ายลมหายใจ” ซึ่งเป็นทางออกให้พวกเขายังคงใช้ชีวิตภายใต้ระบบทุนนิยมที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ

ตัวอย่างกวีนิพนธ์นี้จึงสะท้อนถึงสำนึกของกวี ว่าแท้จริงแล้วตนยังคงเป็นคนยากจนที่ไม่อาจถือครองแหล่งทำกินเพื่อสืบทอดวิถีเดิมไว้ได้ ต้องละทิ้งแหล่งทำกินเพื่อเงินตราและเข้าสู่วิถีใหม่ ทั้งหมดนี้เป็นทัศนะของอังคารจากการเป็นคนชนบทที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากสภาวะการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้น เขาจึงพยายามนำเสนอความยากลำบากของคนชนบทในอีกระยะหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมที่ทวีความรุนแรงจนเข้ามากระทบวิถีและผู้คนชนบท โดยไม่ได้เกิดขึ้นจากการเดินทางเพื่อไปแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าบ้านเกิดเช่นเดียวกับไพร่วรรณะ ชาวมอญ แต่ความเป็นเมืองและการพัฒนาเป็นฝ่ายเคลื่อนย้ายกระจายเข้ามาสู่พื้นที่ชนบทแทน

แม้เมืองจะเอื้ออำนวยให้เข้าไปไขว่คว้าประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและเพื่อสนองความหวังความฝันของคนในยุคดังกล่าว แต่ผู้คนที่ละถิ่นฐานมานั้นยังไม่อาจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเมืองได้ ด้วยสภาพของเมืองที่สนับสนุนให้ความเป็นปัจเจก ชับแน่นออกมาอย่างชัดเจนทั้งชีวิตส่วนตัวและส่วนรวม ประกอบกับพวกเขายังคงรับรู้ตัวตนเป็นใครมาจากไหน และพบว่าเมืองไม่สามารถมอบสิ่งที่ดีที่เคยในอดีตแก่พวกเขาได้ เช่น บรรยากาศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความอบอุ่นทางใจ หรือแม้แต่การเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มคนในชุมชน เป็นต้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาภูมิหลังของกวีที่รับรางวัลซีไรต์พบว่า ขณะพวกเขาต้องเผชิญเรื่องราวและบทบาทใหม่ภายในเมืองพวกเขาต้องตกอยู่ในสภาวะกลับไม่ได้ไปไม่ถึง

เรวัตร์ พันธุ์พัฒน์เป็นบุคคลหนึ่งที่ต้องเดินทางเพื่อไขว่คว้าความเป็นอยู่และความฝันของตนเอง ด้วยยอมรับว่าบ้านเกิดไม่อาจเป็นสถานที่ต่อการให้

ประโยชน์แก่สิ่งที่เขาคาดหวัง สำหรับช่วงชีวิตหนึ่งของเรวัตร์หลังจากที่ผ่านพ้นจากการเป็นทหารเกณฑ์เขาพบว่าตนนั้นไม่อาจกลับไปทำกินที่บ้านเกิดได้ จึงออกเดินทางไปสู่เมืองชลบุรีที่มากไปด้วยโรงงานต่าง ๆ จากนั้นจึงสมัครงานและหารายได้จากโรงงานอยู่ระยะหนึ่งแม้วิถีหาบ้านเกิดมากเท่าใดก็ตาม สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับกวีนิพนธ์ตอน ประตุ ความว่า

ฉันอยากอยู่หมู่บ้านของย่านถิ่น รักดื่มแต่น้ำอันล้ำค่า	รู้จักกับกรวดหินดินทั้งหมด แก้มใบไม้ใหม่สดทั้งหมดทั้งมวล
ใช้ฉันฝันถึงชีวิตจิตรกร โล่คว้าจับฝนแรกที่แตกกราว	ของบ้านเกิดเมืองนอนร้อนฝนหนาว แดดหมู่เมฆหมอกขาวดาวฤดู
แม้ฉันเฝ้าอาลัยในแสงเงา จู่จู่ฉันพบตนเป็นคนงาน บางขณะหยุดพักกินกลางวัน จนคำข้าวแข็งขึ้นเกินฝืนคำ	กองกระดาษาเก่าเก่าเปื้อนเก่าถ่าน ของเมืองของถิ่นย่านอุตสาหกรรม ฉันหวนถึงความฝันอันดื่มด่ำ ฉันมองมือแตกข้ำแล้วรำซบ (เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, 2547, น. 75-76)

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นกวีที่มีความผูกพันกับธรรมชาติและบ้านเกิดเป็นอย่างมาก สำหรับเขาแล้วการเป็นนักเขียนก็เพื่อเป็นแรงขับให้อยากมีชีวิตและเป็นการระบายความคับแค้นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตน แต่ด้วยความยากจนของครอบครัวรวมถึงพื้นที่บ้านเกิดไม่เอื้ออำนวยให้สิ่งที่เขาปรารถนาเป็นจริงได้ รวมถึงการตระหนักและยอมรับความจริงที่ว่าต้องหารายได้เพื่อสร้างชีวิตของตนให้มั่นคง ความฝันต่อการเป็นนักเขียนจึงต้องหยุดชะงักไประยะหนึ่ง คือช่วงที่เขาไปเป็นลูกจ้างในโรงงานจังหวัดชลบุรี จะพบว่าในกวีนิพนธ์ตอนนี้กวีกล่าวถึงความปรารถนา

ภายในส่วนลึก ทั้งความว่า “ฉันอยากอยู่หมู่บ้านของย่านถิ่น” และ “ให้ฉันฝันถึงชีวิตจิตรกร” ยิ่งย้ำถึงความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเมืองที่เขาอาศัยอยู่ เพราะสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของเมืองไม่คล้ายคลึงกับพื้นที่ชนบท ซึ่งทัศนะของกวีที่มีต่อบ้านเกิดนั้นล้วนเป็นความสวยงามที่ให้ความอบอุ่นใจและปลอดภัยต่อความรู้สึก สำนึกของการรับรู้ว่าเป็นเพียงแรงงานของเมืองปรากฏให้เห็นผ่านความว่า “ลู่จู่ฉันพบตนเป็นคนงาน ของเมืองของถิ่นย่านอุตสาหกรรม” พร้อม ๆ กับการหวนคำนึงถึงอดีตที่เคยได้รับจากชนบทดังความว่า “ฉันหวนถึงความฝันอันดีมด้า” นอกจากนี้ด้วยสภาพสังคมที่หมุนเวียนด้วยระบบทุนนิยมทำให้เขาไม่สามารถออกไปตามความต้องการของตนเองได้ จึงทำได้แค่เพียงยอมรับชะตากรรมแม้จะต้องเจ็บปวดทั้งกายและใจ

หากกล่าวถึงกวีแดนใต้อย่างมนตรี ศรียงค์ เขาเริ่มสนใจวรรณกรรมจากการอ่านหนังสือเรื่อง ‘ปีศาจ’ ของเสนีย์ เสาวพงศ์ และการสะท้อนใจต่อเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จึงเริ่มต้นเขียนงานกวีอย่างจริงจังตั้งแต่นั้นมา ต่อมาสถานการณ์เริ่มคลี่คลายพร้อมกับระบบทุนนิยมและระบอบโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นมากขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 2540 ผู้คนต่างให้ความสนใจต่อตนเองเป็นหลักและมุ่งไปยังการแข่งขันเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย มนตรีไม่อาจหลีกเลี่ยงจากสภาวะการณีนี้อาจกลับบ้านไปสานต่อกิจการร้านก๋วยเตี๋ยวเปิดของครอบครัวเพื่อเลี้ยงชีพ แต่ก็ไม่อาจละทิ้งความรักในการเขียนงานวรรณกรรม มนตรีจึงต้องทำงานหล่อเลี้ยงชีวิตพร้อมกับงานหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณไปด้วย ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกวีได้รับผลกระทบอย่างหนัก จากสภาวะของบุคคลที่ได้เผชิญกับความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิมและอิทธิพลของระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่โถมเข้ามาสู่พื้นที่อย่างรวดเร็ว จนไม่สามารถตั้งรับและปรับตัวได้อย่างทันทั่วทั้งที่ โดยสิ่งเหล่านี้ปรากฏให้เห็นผ่านกวีนิพนธ์รวมเล่มที่ได้รับรางวัลซีไรต์เรื่อง “โลกในดวงตาข้าพเจ้า” ซึ่งเป็นการนำเสนอ

ถึงการดิ้นรนต่อสู้กับสถานะของสังคมที่กระทบให้วิถีชีวิตและภายในของผู้คน
ต้องสับสนแปรปรวน ดังในตอน “เงาสะท้อนบนประตูกระจก” ความว่า

หรือเพราะโลกหมุนเร่งหากแว้งคว้าง?	และเราต่างก็รับความสับสน
ที่สุดชะตากรรม - การจําจน	ก็สิ้นรูปอัปจนเงาตนเอง
ข้าพเจ้าหยุดดูข้าพเจ้า	สัตว์เศร้าเหงานางผู้คร่ำครวญ
สะท้อนเสียงครวญครางอยู่วังเวง	ขับปลั่งเสียงอยู่เดียวดาย

(มนตรี ศรียงค์, 2550ข, น. 35)

จากตัวอย่างข้างต้น กวีบรรยายความหวาดหวั่นที่ผู้คนต้องกระทบกับ
ความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มาจากระบบของทุนนิยมที่แพร่กระจายเข้าสู่ภาคส่วน
ต่าง ๆ อย่างไม่อาจเลี่ยงได้ กวีได้นำเสนอให้เห็นว่าขณะนั้นตนตกอยู่ในสถานะของ
“สัตว์เศร้าเหงานางผู้คร่ำครวญ” ดีความได้ว่า เขาเกิดและเติบโตมาท่ามกลางการค้าขาย
แบบชุมชนที่พึ่งพิงกันและกัน แต่เมื่อก้าวเข้าสู่ช่วงหนึ่งของชีวิตต้องประสบกับระบบ
ทุนนิยมที่รุกรานเข้ามาจนต้องปรับเปลี่ยนวิถีการค้าขาย เหตุของการที่ต้องอยู่
ในสังคมใหม่อันแปรปรวนและรีบเร่ง ไม่สามารถดำรงชีวิตตามวิถีเดิมได้อย่าง
ปลอดภัยก่อให้เกิดความงุนงงสับสน ทำได้เพียงแค่ “สะท้อนเสียงครวญครางอยู่วังเวง
ขับปลั่งเสียงอยู่เดียวดาย” สะท้อนถึงความทันทุกข์ที่ภายในของตนหม่นหม่นไหม้แต่
ไม่อาจเปล่งเสียงความเจ็บปวดหรือกำจัดความเหงาอันมาจากสภาพสังคมขณะนั้น
ทำได้เพียงกอบเก็บความรู้สึกทั้งหมดไว้กับตนเองเพื่ออยู่ท่ามกลางสังคมต่อไป

ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่กวีได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ
จนไม่อาจหลีกเลี่ยงนี้ต่อความหวาดกลัว รวมถึงได้ค่อย ๆ หล่อหลอมให้เขาต้องหา
หนทางเพื่อต่อสู้กับความคิดและอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกกระทบ แต่ก็พบว่าตนนั้น
เป็นเพียงบุคคลที่แปลกแยกโดยชาข้างหนึ่งพาดอยู่กับวิถีดั้งเดิมของชุมชน แต่เขาก็ข้าง

ก็พาดอยู่กับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาพร้อมกับระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ที่มีบทบาทสำคัญต่อภาคส่วนต่าง ๆ ทำயที่สุดจึงทำได้เพียงน้อมรับสิ่งที่เกิดขึ้นและเผาไหม้ภายในตนอย่างเงียบ ๆ ต่อไป

นัยของคำว่า “บ้านเกิด” มิใช่เพียงแค่แหล่งกำเนิดอันเป็นถิ่นฐานบ้านช่องเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงพื้นที่ในลักษณะขององค์กรวม คือ สังคมและประเทศชาตินับเป็นบ้านหลังใหญ่ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนมาก เหตุการณ์และความเป็นไปที่เกิดขึ้นจึงกระทบแก่ผู้อาศัยไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งนอกจากกระแสของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนผู้คนให้ปรับเปลี่ยนบทบาทแล้ว แนวคิดและเหตุการณ์ทางการเมืองที่ไหลบ่าเข้ามานั้นได้ส่งผลให้คนบางกลุ่มน้อมรับเข้ามาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตโดยหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อสังคมและประเทศชาติของตน

ดังนั้น เหตุการณ์ทางการเมืองยังเป็นอีกบริบทหนึ่งที่ผลักดันให้ก่ออย่าง จิระนันท์ พิตรปรีชา ต้องเกิดการเปลี่ยนบทบาทและก่อสำนึกใหม่ขึ้นมาเช่นกัน เนื่องจาก “14 ตุลา” นั้น เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งเกิดขึ้นด้วยปัจจัยหลายประการ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการที่เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม กระทั่งนำมาสู่เรื่องของการเมืองอย่างการเรียกร้องให้เกิดรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประเทศไทยได้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย กวีได้มีประสบการณ์ตรงต่อเหตุการณ์นั้นแม้จะกล่าวว่า “ตัวเองก็ไม่ได้เป็นแกนนำ แต่ไปร่วมทุกครั้งและทำหน้าที่เป็นเลขานุการให้พี่ ๆ กรรมการศูนย์นิสิตฯ” (ฟ้ารุ่ง ศรีขาว, 2563)

กวียังย้ำชัดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ ‘14 ตุลา’ เพื่อให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องออกเดินทางเพื่อเข้าร่วมเป็นหนึ่งในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เพราะไม่สามารถรับกับสิ่งที่รัฐเผด็จการกระทำต่อผู้บริสุทธิ์ทั้งเพื่อนพ้องนักศึกษา รวมถึงประชาชนบริสุทธิ์คนอื่น ๆ การมีอยู่ของพคท. จึงเสมือนแสงสว่างที่ช่วยจุดความหวัง ความฝันผุดขึ้นมาอีกครั้ง ดังปรากฏในตอน “ความในใจจากภูเขา” ความว่า

สันติวิธี พุดดีก็แล้ว
ยิ่งประท้วงยิ่งปะทะ อันตราย
บทพิสูจน์ที่ละบทยจากรีก
เห็นเพื่อนล้มเลือดปรีทีละคน

.....
ตัดสินใจจากนครก่อนจะสาย
เดิมศรัทธาเต็มหัวใจแห่งวัยเยาว์
นิ้วเรียวนี้แหละจะแลกให้แตกกร้าน
เหนียวโกได้ไม่พริ่นขวัญไม่จาง

ไว้ไว้แหวที่วาดหวังห่างจุดหมาย
ทั้งลวงล่อทั้งทำร้ายประชาชน
ตั้งหัวใจที่คึกคั่นเข้มขัน
เห็นแล้วหนทางใด...ใช่! ทางเดียว

.....
มุ่งจุดหมายไกลสุดกู่สู่ขุนเขา
ใครว่าเขาลึกไม่ฉลาดแค่ครึ่งทาง
สมทบงานฐานที่มั่นร่วมสรรค์สร้าง
จักทอดร่างแทนถนนหนทางนี้

(จิระนันท์ พิตรปรีชา, 2538, น. 34)

กวีได้นำเสนอว่าเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นก่อนที่ได้รับการสลาย การชุมนุมนั้นเป็นไปอย่างสันติด้วยความหวังที่จะได้รับสิ่งที่ต้องการ คือ รัฐธรรมนูญ ดังความว่า “สันติวิธี พุดดีก็แล้ว” ซึ่งสอดคล้องกับเหตุการณ์ในวันที่ 5 ตุลาคม 2516 เกิดกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญเดินแจกใบปลิวและหนังสือ เป็นเพียงการเดินเท้าแจก ใบปลิวไปยังตามสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความคาดหวังให้เป็นทีสนใจของผู้คนในระดับ ทั่วไปและอาจเป็นกระบอกเสียงที่นำไปสู่การรับรู้ของผู้มีอำนาจการปกครอง แต่กวี ยังคงนำเสนอต่อว่าการกระทำอย่างสันติวิธีไม่อาจนำมาซึ่งความสำเร็จ เห็นจาก ความว่า “ไว้ไว้แหวที่วาดหวังห่างจุดหมาย” เนื่องด้วยกลุ่มผู้เรียกร้องถูกจับกุมและถูกแจ้ง ข้อหา ‘มั่วสุมชักชวนให้มีการชุมนุมทางการเมือง’ ผิดประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 ที่ห้ามชุมนุมเกินกว่า 5 คน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2564) โดยการแจ้งข้อหาและคุมขัง บุคคลเหล่านั้นได้สร้างความไม่พอใจแก่นักศึกษาหัวก้าวหน้าคนอื่น ๆ กระทั่งเกิด การชุมนุมประท้วงให้ปล่อยตัว โดยกวีนำเสนอให้เห็นว่าเหตุการณ์เริ่มบานปลายและ รุนแรงมากขึ้นดังความว่า “ยิ่งประท้วงยิ่งปะทะ อันตราย ทั้งลวงล่อทั้งทำร้ายประชาชน” ซึ่งแม้ว่ารัฐบาลจะยินยอมปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 13 คน และจะร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จ

ภายใน 1 ปี แต่ผู้ชุมนุมยังคงไม่พอใจต่อสถานการณ์ต่าง ๆ จึงปักหลักต่อจวนลูกหลาน
สู่การสลายการชุมนุมในที่สุด

กวีย้ำให้เห็นว่าการสูญเสียของบุคคลที่ร่วมต่อสู้นั้นเป็นความอัปยศที่สร้างความ
ความคับข้องและเคียดแค้น รวมถึงการที่บุคคลใกล้ชิด คือ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล
เป็นแกนนำสำคัญที่ถูกตั้งข้อหาในลำดับถัดมาก่อให้เกิดการเดินทางเข้าร่วมกับ พคท.
ซึ่งจะเห็นจากการที่กวีกล่าวถึง “ฐานที่มั่น” อันเป็นสถานที่ในการรวมกลุ่มที่มีกองอยู่บน
ภูเขาห่างไกล กวีได้ย้าชัดถึงความมุ่งมั่นต่อการเดินทางครั้งนี้ว่า “เต็มศรัทธาเต็มหัวใจ
แห่งวัยเยาว์” ซึ่งเป็นสิ่งสนับสนุนให้เห็นว่ากวีเข้าใจว่าตนเป็นนักต่อสู้ที่เปี่ยมด้วยอุดมการณ์
พร้อมสละทุกสิ่งเพื่อให้ความหวังนั้นเป็นจริง ดังจะเห็นว่ามีกรกล่าวถึง “นิ้วเรียวนี้แหละ
จะแลให้แตกร้าน” และ “จักทอดร่างแทนถนนหนทางนี้” กล่าวได้ว่าแม้จะเป็นเพียง
หญิงสาวที่ร่างกายอาจไม่แข็งแรงทัดเทียมชายแต่ด้วยความมั่นคงตั้งใจก็พร้อมที่จะ
ต่อสู้และพลีชีวิตต่อสิ่งที่ตนเลือก

สำหรับสำนึกเกี่ยวกับบ้านเกิดนั้น ในฐานะของการเป็นผู้อยู่อาศัยกวีมี
ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมและประเทศชาติอันเป็นบ้านหลังใหญ่ให้เกิด
ความเท่าเทียมเสมอภาค แต่ความบีบคั้นของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ตีความได้ว่า
บ้านเกิดหลังนี้ไม่อาจมอบสิ่งที่ปรารถนาได้จึงจำเป็นต้องไขว่คว้าหนทางอื่น ดังนั้น
พื้นที่ของพคท. จึงเปรียบเสมือนบ้านอีกหลังที่เปิดรับให้กวีเข้าไปเรียนรู้สิ่งใหม่และพักพิง
จากความพลาดหวัง อย่างไรก็ตามกวียังคงมีความรักและผูกพันต่อบ้านเกิดอยู่เสมอ
โดยยังคงปรารถนาที่จะปราบอยู่ดีธรรมให้ดีขึ้นด้วยวิถีและประสบการณ์ที่ได้รับ
จากพคท.

สำหรับช่วงชีวิตการต่อสู้ดิ้นรน/การแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า เป็นส่วนที่เหล่านัก
ลัทธิถูกบริบททางสังคมบีบคั้นให้เกิดการออกเดินทาง ไม่เพียงแค่นั้นแง่ของ
การเคลื่อนไหวที่ภายนอกแต่รวมถึงจิตใจอีกด้วย สำนึกเกี่ยวกับตัวตนจึงแปรผันไปตาม

สิ่งที่เข้ามากระทบ และในส่วนของสำนักของบ้านเกิดก็ยังขบขันให้เห็นว่า บ้านเกิด
เต็มไปด้วยปัญหาซึ่งไม่ใช่สถานที่อุดมสุขในการมอบโอกาสแห่งความหวังแก่ตนเองได้

6.3 ช่วงชีวิตการเดินทางเพื่อกลับบ้าน

สำนักแห่งการยอมรับต่อตนเองและบ้านเกิด

กวีต่างได้รับอิทธิพลจากบริบทของสังคมโดยบางส่วนมาจากการเมือง การพัฒนา
เศรษฐกิจ ระบบทุนนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์ได้ผลักดันให้กวีออกเดินทางไปยังแหล่ง
ต่าง ๆ เพื่อไขว่คว้าบางสิ่งตามความต้องการ สำหรับการเดินทางกลับบ้านจึงช่วยเปิดพื้นที่
ให้พวกเขาได้ทบทวนเรื่องราวที่ผ่านมาในช่วงชีวิตของตนเอง สำนักเกี่ยวกับตัวตนและ
บ้านเกิดจึงเปลี่ยนแปลงไปอีกชั้น

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ต้องประสบกับความรู้สึกท้อแท้ ไร้ซึ่งความหวังจาก
ความฝันที่ไม่ไปถึง พร้อม ๆ กับปัญหาหลายประการส่งผลให้เขามีความรู้สึกที่ไม่อาจ
ก้าวข้ามไปได้ ทั้งปัญหาครอบครัว ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “กลัวเสียงดัง คล้าย ๆ ว่าพ่อเมา
แล้วอาละวาดทุบนั้นทุบนี้จะใจสั้นมาก ๆ เวลาได้ยินพ่อเบิ้ลมอเตอร์ไซค์จะกลัว ...เป็นปม
อาฆาตอยู่เหมือนกันว่าถ้าเรากินเหล้าแล้วจะไม่อาละวาดแบบพ่อ เราคิดว่ากินเหล้า
แล้วต้องเป็นอย่างนั้น” (มูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน, 2555) หรือแม้แต่ “ตอนที่
ลูกสาวกลับไปอยู่กับแม่เขา ช่วงนั้นเป็นช่วงที่เกือบตาย ...ตอนนั้นเรากินข้าวน้อยมาก
ไม่พูดกับใครเลย นั่งตาขวาง มองชื่อไม่ได้เลย จินตนาการว่าผูกคอตาย หลอน” รวมถึง
การเดินทางเพื่อเปลี่ยนบทบาทของตนเองเพื่อหวังจะให้ชีวิตถูกเติมเต็ม ดังช่วงไป
เกณฑ์ทหารที่เขาพบว่า “ระบบนี้มันไม่ให้เถียง เถียงยิ่งหนัก โดนเตะก็ต้องขอบคุณครับ
โดนต่อยก็ต้องขอบคุณครับ” เมื่อปลดประจำการเดินทางไปชลบุรีพร้อมทั้งประกอบ
อาชีพหลากหลาย เช่น โรงงานผลิตรองเท้า โดยเรวัตร์เคยให้สัมภาษณ์ว่า “การทำงาน
โรงงานก็เหมือนกับอยู่ค่ายทหารนั่นละ อยู่ห้องพักก็อึดอัด” (มูลนิธิสร้างเสริม
วัฒนธรรมการอ่าน, 2555)

ปัญหาที่กวีต้องประสบมาตลอดช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิตมีการนำเสนอผ่านกวีนิพนธ์รวมเล่มเรื่อง “แม่น้ำรำลึก” ซึ่งแสดงออกถึงสภาวะของความเจ็บปวดและพยายามที่จะยอมรับต่อสิ่งเหล่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อทบทวนเรื่องราวของชีวิตกวีกลับพบว่าตัวตนนั้นได้สูญหายไปตามกาลเวลา ดังในตอน “ซานซรา” ความว่า

จึงผูกอร่อนร้อนหนาวมายาวนาน	นอกซานกระดานไม้อันคร่ำคร่า
ทั้งเดือนดาววาวไหมเกินไขว่คว้า	ช่วยมาแนบใจตาแล้วปาทิ้ง
เปลี่ยวร้างในใครคนสนทนา	ดูแปลกเปลี่ยนดวงตาไปทุกสิ่ง
สิ่งไหนหลงสิ่งไหนงามไหนความจริง	ในหม่นวนไหวว้างในนิ่งงัน
เสียงเพลงจากปากหลังยังแว่วมา	แม้สิ้นแล้วแววตาอันเปี่ยมฝัน
พบพี่สาวพบเหล้าก็เท่านั้น	มรสุมคลุ้มกันทั้งสิ้นยาว
ทั้งรูปรอยก็เหมือนได้เลื่อนลอย	ห่างถอยไปในทางอันว่างเปล่า
เหมือนตื่นตามาแล้ว-ชวดแก้วร่ำ	ใครผิงดาวหนาวน้ำค้างอยู่กลางซาน

(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, 2547, น. 27)

กวีได้นำเสนอให้เห็นช่วงชีวิตของตนเองที่ต้องผ่านเรื่องราวต่าง ๆ มายาวนาน โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องเดินทางเพื่อไปแสวงหาความฝันและความต้องการที่จะช่วยให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า ดังจะเห็นว่า “จึงผูกอร่อนร้อนหนาวมายาวนาน นอกซานกระดานไม้ อันคร่ำคร่า” กวีนำเสนอให้เห็นภาพของการย้อนกลับมาสู่บ้านและย้อนดูช่วงชีวิต ซึ่งการ ‘ผูกอร่อน’ นี้ช่วยให้เห็นว่าชีวิตที่ดำเนินมาจวบจนปัจจุบันล้วนถูกกักตรึงจากสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ส่วนตัวที่คอยกระทบตัวตนภายใน และซานกระดานไม้อันคร่ำคร่านั้นก็เปรียบเสมือนชีวิตของกวีที่ผ่านเรื่องราวนานาประการอย่างยาวนานและต่อเนื่องเช่นเดียวกับเนื้อไม้ที่ทรุดโทรมผุพัง กวียังนำเสนอถึงความมุ่งหวังเกี่ยวกับความฝันที่ตนยึดมั่นนั้นเป็นเสมือนภาพความสวยงาม

เช่นเดียวกับดวงดาวบนฟ้าแต่ก็ไม่อาจคว้ามาสัมผัส ทำได้เพียงชื่นชมด้วยสายตา และมองดูการละลายไป

นอกจากนี้ การกลับมาสู่บ้านเพื่อทบทวนกลับมาพบว่าตนเองนั้นไม่เหลือสิ่งใดที่เหมือนเดิมเช่นในอดีต ดังความว่า “ดูแปลกเปลี่ยนดวงตาไปทุกสิ่ง” สิ่งเหล่านี้เป็นผลจากกาลเวลาทำให้วิถีและผู้คนต่างถอยห่างและเปลี่ยนแปลง และความว่า “ในหมูนวนไหวว้างในนิงงัน” เป็นส่วนที่กวีกำลังเพ่งหาตัวตนบางประการ แม้จะรู้สึกสับสนต่อสภาพของตนเองที่กำลังดำรงอยู่ในสถานะใด และขณะนั้นตนเองเป็นใครท่ามกลางความหมุนเปลี่ยนนี้ ท้ายที่สุดการค้นหาก็สิ้นสุดด้วยการพบว่า “แม่สิ้นแล้ว แวตอันเปี่ยมฝัน” กล่าวได้ว่า ไฟฝันอันแรงกล้าที่จะเดินไปให้ถึงกลับต้องสิ้นสุดลง แม้กวีจะมีความผูกพันต่อบ้านรวมถึงพี่สาวและแม่อย่างลึกซึ้ง หรือแม้แต่เหล่าที่เป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อขจัดความทุกข์ที่ไม่อาจช่วยให้กวีดีขึ้น กวีได้ย้ำถึงความพังทลายของตัวตน ดังความว่า “เหมือนตื่นตามาแล้ว-ขวดแก้วร้าว” ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่าแม้ตนเองจะหยุดพักเพื่อให้เกิดความสงบแต่เมื่อตื่นลืมตากลับมาพบว่าแท้จริงแล้วตนเองก็เหมือนขวดแก้วร้าวที่ไม่แข็งแรงสมบูรณ์ ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงถึงตัวตนที่สูญหายของกวี หลังจากที่ได้กลับมาทบทวนเรื่องราวทั้งหมดของตนเองผ่านการกลับมาสู่บ้าน แต่สถานที่นั้นกลับไม่ได้เยียวยาหรือปลอบประโลมให้เขาก้าวผ่านความรู้สึกอันขุ่นมัวนี้ ดังนั้น การกลับบ้านครั้งนี้จึงเน้นไปที่การกลับมาสำรวจตนเองว่าหลงเหลือสิ่งใดในความรู้สึกและตัวตนที่พยายามยึดถือเอาไว้เพื่อดำเนินชีวิตในวิถีทางที่ต้องการ

อังคาร จันทาทิพย์ เป็นกวีที่อยู่ภายใต้ยุคสมัยของกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเป็นปรากฏการณ์ที่สลายข้อจำกัดในมิติเวลาและพื้นที่ เกิดการเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน สิ่งที่เกิดขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง สามารถแผ่อิทธิพลไปส่วนอื่นของโลกได้รวดเร็ว และกว้างขวาง อุปสรรคที่เคยกั้นขวางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ถูกลดทอน ทำให้แต่ละส่วนของโลกเข้าถึงกันได้ง่ายขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, บทนำ) ส่งผลให้กวีต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและบทบาทของตนเพื่ออยู่ภายใต้

ความเป็นไปเหล่านี้ได้ โดยจะเห็นว่าในช่วงหนึ่งกวีได้เขียน about ในเฟซบุ๊กของตัวเองว่า ‘ทำ mars หากิน’ เพราะนอกจากเขียนกวี เขายังเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการนิตยสาร mars ชีวิตประจำวันคืออ่านและรีไรต์ต้นฉบับ (ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2557, น. 108) แต่ด้วยความป่วยไข้ที่เกิดขึ้นกับบุพการีจำให้ต้องเดินทางไป-กลับ ระหว่างเมืองและบ้านเกิดในชนบท

กวีได้เดินทางสำรวจบ้านของผู้อื่นโดยเริ่มต้นจากมิติเล็ก ๆ คือ บ้านของครอบครัวหนึ่งในสังคม จนนำมาสู่บ้านในความหมายของประเทศชาติ และเริ่มสู่บ้านของผู้คนในชนชาติอื่น หรือแม้แต่กลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งพบทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นต่อบ้านเหล่านั้นด้วยความแตกต่างกันไป ขณะเดียวกันก็พบความรักที่ซื่อสัตย์และทำให้เกิดความหวังว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจะหลุดพ้นไปสักวันหนึ่ง ซึ่งการเดินทางทั้งหมดนี้ล้วนทำให้กวีเกิดความเข้าใจต่อความหมายของบ้านได้อย่างลึกซึ้ง ดังในตอน “บ้าน” ความว่า

ที่ให้เกิด ที่ให้ไกล ที่ให้กลับ ที่ชีวิต จิตวิญญาณ อวลชานอญ	ที่ไม่มันบ เล็กหรือใหญ่ ที่ให้อยู่ ที่ทุกซอก ทุกฤดู อยู่ในนั้น...
---	---

(อังคาร จันทาทิพย์, 2563, น. 35)

ตัวอย่างดังกล่าวเน้นย้ำให้เห็นถึงความรักที่เกิดจาก “บ้าน” ของกวี ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ในฐานะของการเป็นผู้อยู่อาศัยคนหนึ่งเขาพยายามที่จะนำเสนอบ้านในหลายมิติ ทั้งในด้านของความเป็นรูปธรรมและนามธรรม นำเสนอตั้งแต่บ้านในระดับที่เล็กที่สุดจนนำมาสู่บ้านในความหมายขององค์กรอย่างระดับประเทศ กวีให้ความสำคัญทั้งบ้านของตนเองและผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน ท้ายที่สุดคำว่า “บ้าน” จึงไม่เพียงแค่ “ที่ให้เกิด ที่ให้ไกล ที่ให้กลับ” แต่เป็นสถานที่อันหลอมรวมเอาชีวิตและทุกสิ่งไว้ด้วยกัน ก่อเกิดเป็นความรักความผูกพันและความโหยหาที่มีต่อบ้าน สิ่งหนึ่ง

ที่เห็นจากการศึกษาในครั้งนี้ คือ สำนักที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอย่างเข้มข้นในสังคมไทยปัจจุบัน เพราะสามารถทำให้ผู้คนได้รับรู้และติดต่อสื่อสารแม้อยู่ห่างไกลกันได้ง่ายขึ้น ดังนั้น สำนักของเขาไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง แต่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งที่เขาหันกลับมามองตนเองว่าขณะนั้นกำลังดำรงอยู่ในสถานะใด ไม่ว่าจะเป็นสถานะของลูก พลเมือง หรือเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก

จิระนันท์ พิตรปรีชา ที่ได้เข้าป่าพร้อมเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ต่างพร้อมใจรับกับบทบาทใหม่โดยได้รับฉายาว่า “สหายใบไม้” แต่ท้ายที่สุดแล้วก็ต้องพบความผิดหวังจากประสบการณ์ในป่า เนื่องจากเกิดความขัดแย้งของบุคคลภายในพรรคเกี่ยวกับระบบการสั่งการที่บางฝ่ายมองว่าไม่เป็นธรรมซึ่งส่งผลให้ความเชื่อมั่นต่อพรรคของกวีลดลงอย่างรุนแรง เมื่อถึงช่วงระยะปี 2523 ทางรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ได้ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 เพื่อต้องการ “ยุติสถานการณ์สงครามปฏิวัติของคอมมิวนิสต์” จึงนับเป็นทางออกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับกวีในขณะนั้น

เมื่อกวีได้พบความผิดหวังจากประสบการณ์ภายในป่าที่ไม่อาจทำให้ความหวังและอุดมการณ์ที่ยึดมั่นเป็นจริงได้ คำสั่ง 66/2523 จึงเป็นทางออกและสิ่งนี้ทำให้กวีได้เกิดการเดินทางอีกครั้ง ซึ่งนับเป็นการเดินทางกลับบ้านเพื่อสิ้นสุดทุกความพยายามและกอบเก็บความแหลกสลายทั้งหมดมาพร้อมกัน ระยะนี้จึงเป็นช่วงแห่งการยอมรับความพ่ายแพ้ว่าตนนั้นเป็นเพียงอดีตของนักต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ และเหลือเพียงซากแห่งตัวตนที่บาดเจ็บอย่างรุนแรงจากความผิดหวังจึงพยายามเยียวยาตนเองจากความเจ็บช้ำจากสิ่งที่ได้ไปดิ้นรนมา สำหรับกวีนิพนธ์เรื่อง “ใบไม้ที่หายไป” เป็นผลงานหนึ่งที่แสดงถึงช่วงชีวิตดังกล่าวไว้ ดังในตอน “พินัยกรรม” ความว่า

ล้มลงด้วยความเจ็บช้า	ย่ำลงด้วยคำเยาะหยัน
ซ้ำเติมด้วยการพาดฟัน	ทิ้งฉันเป็นศพขบดิน
รอวันเนาเปื่อยยุบ	เกลื่อนกล่นเป็นกากซากสิ้น
อุทิศความพ่ายแพ้แก่ดิน	เพื่อวิญญานพืชพันธุ์งอกงาม
...ฉันแพ้แล้วฉันยอมยอมใจ	ล้มไปคลุกค้ำยำหยาบ
โดยลำพัง โดยลำพัง ยังพยายาม	ยอมรับความอ่อนแอแท้จริง
(จิระนันท์ พิตรปรีชา, 2538, น. 69)	

เมื่อครั้งที่ต้องออกมารับมือกับทบาทที่เสมือนผู้นำการชุมนุมเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้ที่ถูกจับกุม รวมถึงการร้องขอรัฐธรรมนูญเพื่อประชาธิปไตย ทำให้ต้องถูกเพ่งเล็งในการดำเนินคดีจนในที่สุดแล้วต้องเข้าไปฟังพิพากษาต่อพรรคคอมมิวนิสต์ เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้กลุ่มนักศึกษาหัวก้าวหน้า 3 คนเชิดชูในฐานะวีรบุรุษที่เสียสละต่อบ้านเมือง แต่เมื่อเวลาผ่านไปเข้าสู่สถานการณ์ปกติสิ่งที่พวกเขาเคยทำค่อย ๆ เลือนหายและพวกลือนจากความทรงจำของคนในสังคม ซึ่งกวีในฐานะที่เคยอยู่ในกลุ่มนักศึกษาหัวก้าวหน้าที่เคยเลือกเส้นทางเพื่อต่อสู้อย่างถึงที่สุดนั้นกลับต้องพบความปวดร้าว ดังความว่า “ล้มลงด้วยความเจ็บช้า ย่ำลงด้วยคำเยาะหยัน” จะเห็นถึงความปวดร้าวและเจ็บช้าในความรู้สึกของกวี เพราะเส้นทางที่ตนเลือกเดินนั้นไม่อาจไปถึงจุดที่ประสบความสำเร็จ พร้อม ๆ กับรู้สึกถึงความเย้ยหยันของบุคคลที่ต่อต้านการกระทำในครั้งนั้นว่าเป็นเพียงความล้มเหลวและความคึกคะนองของช่วงวัยเท่านั้น กวีเห็นว่าตนเป็นเพียง ‘ศพ’ ที่เหลือเพียงเศษซากแห่งร่างกายไร้ซึ่งจิตวิญญาณใด และยังย้ำชัดในความว่า “รอวันเนาเปื่อยยุบ เกลื่อนกล่นเป็นกากซากสิ้น” ทว่ากวียังเล็งเห็นถึงคุณค่าของตนเองที่แม้จะเหลือเพียงร่างกายแต่ก็สามารถยังประโยชน์ให้แก่ดินเพื่อบำรุงให้เมล็ดพันธุ์ของพืชพรรณเติบโตขึ้นอย่างสวยงาม สอดคล้องกับความว่า “อุทิศความพ่ายแพ้แก่ดิน เพื่อวิญญานพืชพันธุ์งอกงาม” กล่าวคือ กวีในฐานะที่เคยต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมเพื่อสังคมยังคงรู้สึกถึงพลังของผู้คนรุ่นต่อไป

ที่จะยังอุทิศตนเช่นเดียวกับเธอ แมตตอนนี้กวีจะรู้สึกถึงความพ่ายแพ้แต่ก็นับว่าเป็น การเปิดเส้นทางให้แก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป เพื่อเป็นทั้งแบบอย่างและบทเรียนให้พวกเขา เลือกลงเส้นทางและวิธีการอย่างถูกต้องและสามารถยืนหยัดอย่างสง่างาม อย่างไรก็ตาม การรับรู้ว่ามันเป็นใครของกวีเมื่อเดินทางกลับสู่บ้านในครั้งนี้ คือ ตนเป็นเพียง อดีตสหายไปไม้ที่เหลือเพียงความเจ็บปวดและชอกช้ำในความรู้สึกจากความพ่ายแพ้ ของความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม ความเจ็บปวดต่าง ๆ แสดงออกดังคำว่า “...ฉันแพ้แล้วฉันยอมยอใจ ล้มไปคลุกค้าย่ำหยาบ” เป็นการย้ำให้เห็นว่าความผิดหวัง จากในป่าคือความพ่ายแพ้ที่กวีต้องรับมันพร้อม ๆ กับความเหี้ยมหยามที่เกิดขึ้น ในตนเองที่ไม่สามารถก้าวไปสู่จุดที่สำเร็จได้ สิ่งเหล่านี้มีเพียง “โดยลำพัง โดยลำพัง ยังพยายาม ยอมรับความอ่อนแอแท้จริง” นั่นคือ กวีต้องใช้เวลาเพื่อทบทวนสิ่งที่ เกิดขึ้นทั้งหมดและยอมรับสิ่งที่ผิดพลาด แม้จะสูญเสียความเชื่อมั่นและเหลือเพียง ความอ่อนแอที่เกาะกินความรู้สึกอยู่เสมอ

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปดิ้นรนค้นหาประสบการณ์ในป่าของกวีที่ต้องเข้าไปมี ส่วนร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ไม่สามารถมอบสิ่งที่ต้องการ ได้อย่างความคาดหวัง มีเพียงการตอบแทนด้วยความบอบช้ำ เจ็บปวด และพ่ายต่อ ศรัทธาความเชื่อในอุดมการณ์ของตนเอง ดังนั้น ความเชื่อมั่นในตัวตนของกวีว่าเป็น นักต่อสู้ผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์กลับต้องแปรเปลี่ยนอย่างชัดเจนเมื่อตัดสินใจเดินทางกลับ สู่มือง อันเป็นเสมือนบ้านหลังแรกของกวีที่หล่อหลอมแนวคิดและอุดมการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมา การเข้ามาพบกับสภาพอันปกตีสทุกข์ของบ้านเมืองและผู้คน โดยเฉพาะอดีตผู้ร่วม อุดมการณ์เมื่อครั้งชุมนุมเรียกร้องในเหตุการณ์ ‘14 ตุลา’ ที่ไม่ได้เข้าไปประสบ ความยากลำบากและใช้ชีวิตอย่างราบรื่นภายในเมือง ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่ากวีเป็นเพียง ผู้พ่ายแพ้ของการต่อสู้ในครั้งนี้ จึงเหลือเพียงอดีต “สหายไปไม้” ผู้บอบช้ำและบาดเจ็บ อย่างสาหัส เสมือนไปไม้เก่าที่ค่อย ๆ เฉาลงอย่างหมดแรงจากความผูกพันของตนเอง

ท้ายที่สุดกวีจึงต้องกอบเก็บความรู้สึกเหล่านี้พร้อมทั้งยอมรับมันอย่างยากลำบากและจำใจ

มนตรี ศรีรงค์ เป็นกวีที่ไม่ได้เดินทางเพื่อไขว่คว้าสิ่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายหรือเป็นระยะเวลาสั้นเช่นเดียวกับกวีคนอื่น เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว โดยเฉพาะการประกอบอาชีพอันเป็นกิจการของครอบครัว การกลับสู่บ้านเกิดและต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดแห่งชีวิตความเป็นอยู่ทำให้กวีไม่สามารถโยกย้ายเพื่อหาพื้นที่หลีกเร้นกระแสนแห่งความเปลี่ยนแปลงของสังคมไปได้ นั่นคือ ระบบของทุนนิยมและกระแสของโลกาภิวัตน์ที่แทรกซึมเข้ามามีบทบาทกับวิถีต่าง ๆ ของผู้คนและแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง ทำให้ทัศนคติและมุมมองที่มีต่อ ‘บ้าน’ ของมนตรีฉายออกมาแปลกต่างจากกวีผู้อื่น กล่าวคือ บ้านไม่ใช่เพียงพื้นที่ที่อยู่อาศัยหรือเป็นการเยยวาคความเจ็บปวดจากประสบการณ์ทั้งหลาย แต่เป็นสถานที่อันมั่นคงและปลอดภัย แม้ว่าสภาพแวดล้อมจะสร้างความสับสนวุ่นวายตามสิ่งที่กระแสเหล่านี้เข้ามากระทบจนผู้คนต้องแข่งขันและดำเนินชีวิตอย่างรีบเร่งเพื่อให้ทันตามความหมุนเปลี่ยนที่เกิดขึ้น นอกจากนี้บ้านยังหลอมรวมทั้งงานที่สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตและจิตวิญญาณไปพร้อม ๆ กัน บ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ในการแสดงถึงศักดิ์ศรีที่กวีพยายามยืนยันหยัดต่อผู้ที่เคยครหาครอบครัว ซึ่งมีการนำเสนอผ่านตอน “นิพพานในร้านหมี่เปิดศิริวัฒน์” ความว่า

คือการทำงานจากไข่และจากแป้ง
ลูล่วงลงตัวด้วยพอดี
เพราะจิตขณะนั้นได้ดำรง
จึงคล้ายคล้ายการงาน – การหายใจ
กลายเป็นการงานอันแสนสุข
วันเป็นวันเดือนเป็นเดือนปีเป็นปี

โถมด้วยแรงจนเส้นกลายเป็นหมี่
ไม่มีมากนักยจนเกินไป
ภาวะสงบนิ่งมิติงไหว
กำหนดกันและกันไว้อยู่ในที่
ตื่นปลุกเบิกบานในหน้าที่
คนขายหมี่จะไปนิพพานแล้ว!

(มนตรี ศรีรงค์, 2550ข, น. 62-63)

กวีได้นำเสนอให้เห็นถึงการค้นพบจุดสงบนิ่งท่ามกลางความผันผวนของสภาพแวดล้อมในบ้านเกิด ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นผลกระทบส่วนหนึ่งจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอันมีระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ซ้อนทับอยู่ ฉะนั้นแล้วขณะที่กวีได้ผลิตเส้นปะหมิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของร้านก๋วยเตี๋ยวหรือหมี่เปิดศิวีรัตน์ กระบวนการต่าง ๆ นั้นทำให้กวีค่อย ๆ เกิดการเดินทางของความคิดจนเกิดความเข้าใจและยอมรับต่อสภาวะที่เกิดขึ้น ขั้นตอนของการทำเส้นกลับทำให้กวีเกิดสมาธิอันนำมาสู่การทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสภาพแวดล้อม กวีพบว่าแม้ตนเองจะต้องประสบกับความหวั่นไหวบ้างจากกระแสที่รายล้อมจนเกิดความสับสนและปวดร้าวจากตัวตนที่สั่นคลอน แต่ด้วยการทำงานนี้ทำให้สามารถยอมรับความเป็นไปและดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวกและเข้าใจต่อความเปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่า “จึงคล้ายคล้ายการงาน – การหายใจ กำหนดกันและกันไว้อยู่ในที่” นับเป็นการสนับสนุนให้เห็นว่า การงานที่แต่เดิมกวีเคยมองว่าไม่มีเกียรติและเป็นส่วนที่ทำให้ครอบครัวถูกเหยียดหยามกลายเป็นสิ่งที่ช่วยให้เขาสามารถจุดรั้งสติของเขากลับมาสำรวจตนเองได้อีกครั้ง ดังนั้น “กลายเป็นการงานอันแสนสุข” ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้กวีได้พบกับความสุขที่หล่อเลี้ยงตนเองในทุกวัน พร้อม ๆ กับการค้นพบจุดสงบนิ่งของความคิดและตัวตนท่ามกลางความวุ่นวายรอบตัวจากสภาวะการณ์ของสังคมบ้านเกิด

ทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นผลมาจากการที่กวีต้องพยายามยืนหยัดท่ามกลางความผันผวนของระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาสู่พื้นที่บ้านเกิดจนทำให้ผู้คนต้องเปลี่ยนแปลงวิถีดั้งเดิมเพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับสิ่งเหล่านั้น กวีผู้ต้องพบเห็นกับความเป็นไปที่เกิดขึ้น พร้อมกับประสบด้วยตนเองจนก่อให้เกิดความสั่นคลอนและไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุขอย่างแท้จริง และการรับผิดชอบต่อการสืบทอดกิจการทำให้กวีต้องอยู่กับพื้นที่โดยไม่อาจหลีกเลี่ยง มีเพียงแค่กิจวัตรประจำวันเท่านั้นที่จะสามารถมอบโอกาสในการใช้เป็นช่องทางเพื่อทบทวนและเข้าใจต่อสภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำยที่สุดกวีจึงเล็งเห็นว่า ‘บ้าน’ เป็นสถานที่ในการมอบการงาน

ที่มีคุณค่าเพื่อสามารถหล่อเลี้ยงชีวิต และช่วยให้เขาเกิดความเข้าใจต่อชีวิตของตนเองที่ต้องยอมรับและเข้าใจต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพียงแค่ต้องหาจุดหนึ่งที่พอดีเท่านั้น กวีจึงกล่าวว่า “คนขายหมี่จะไปนิพพานแล้ว!” เป็นการแสดงและย้ำให้เห็นว่า กวีเกิดความรับรู้ว่าคุณะนี้ตนเองเป็นมนุษย์ที่ค้นพบจุดสงบนิ่งและสามารถข้ามผ่านความกลัว ความสับสน และความปวดร้าวจากสิ่งที่ยุคสมัยมอบให้ได้แล้ว

ดังนั้น ลำานักที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตการเดินทางเพื่อกลับบ้าน ได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งโดยส่วนมากเป็นผลจากความผิดหวัง เจ็บปวด หรือแม้แต่ว่าความสับสนภายใน และนำมาสู่การยอมรับต่อสิ่งที่เกิดขึ้น “บ้านเกิด” จึงเป็นสถานที่อันมีค่าในความรู้สึกของผู้คนซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องจิตใจต่อความเจ็บปวด โดยเฉพาะบุคคลที่ต้องออกเดินทางเพื่อดิ้นรนและแสวงหาความหวัง

7. สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ลำานักเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิดที่ถูกนำเสนอผ่านกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ปรากฏอย่างเด่นชัดใน 3 ช่วงชีวิต ได้แก่ 1. ช่วงชีวิตในวัยเยาว์ 2. ช่วงชีวิตการต่อสู้ดิ้นรน/การแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า และ 3. ช่วงชีวิตการเดินทางเพื่อกลับบ้าน ซึ่งลำานักที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงมีการแปรไปตามประสบการณ์ หรือแม้แต่ว่าสภาพแวดล้อม รวมถึงบริบททางสังคมที่กวีต้องเข้าไปปะทะสังสรรค์

โดยลำานักในวัยเยาว์ที่เกิดขึ้นต่อกวีล้วนขึ้นอยู่กับความเป็นอัตวิสัยที่มองต่อสิ่งรอบตัวด้วยการยึดโยงตนเองกับพื้นที่บ้านเกิดซึ่งดำเนินไปด้วยความผูกพัน ซึ่งปรากฏออกมาทั้งในแง่บวกและลบ นับว่าเป็นปัจจัยหลักในการผลักดันให้เกิดทัศนะและความคิดในมุมมองที่เหมือนและแตกต่างกันในกวีแต่ละคน กระทั่งกลายเป็นบ้ำาที่หลอมลำานักทั้งในด้านของตัวตนและบ้านเกิดขึ้นมาในที่สุุด

อย่างไรก็ดี เมื่อก้าวเข้าสู่ช่วงชีวิตการต่อสู้ดิ้นรน/การแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าสำนึกที่เคยเกิดขึ้นล้วนเกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากที่กวีต้องออกเดินทาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ขบขันให้พวกเขาต้องเคลื่อนที่ออกนอกพื้นที่บ้านเกิด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจนที่ต้องเข้ามาแสวงหาทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่อื่น รวมถึงการเข้ามาเพื่อคว้าโอกาสด้านการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต หรือแม้กระทั่งเดินทางภายในเพื่อทบทวนสถานะการดำรงอยู่ของตนเองท่ามกลางความผันผวนของสังคม โดยทั้งหมดมีความสอดคล้องกับประวัติและภูมิหลัง รวมถึงประสบการณ์จากบ้านเกิดเป็นส่วนสนับสนุนให้เห็นว่าเรื่องราวที่น่าเสนอผ่านกวีนิพนธ์เชิงอัตชีวประวัติเหล่านั้นกวีได้ประสบด้วยตนเอง และการนำเสนอนี้เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของผู้คนในยุคสมัยที่เปล่งร้องถึงปัญหาและความต้องการต่าง ๆ

สุดท้ายคือช่วงชีวิตการเดินทางเพื่อกลับบ้าน เป็นช่วงที่สำคัญเกี่ยวกับตัวตนและบ้านเกิดของกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์มีความเปลี่ยนแปลงไปสู่อีกระดับหนึ่ง อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ต้องเดินทางเพื่อเข้าไปดิ้นรน/แสวงหาสิ่งที่ดีกว่า โดยมักต้องประสบความผิดหวังจึงพยายามเดินทางกลับสู่บ้านเกิดอีกครั้ง ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้เหล่ากวีเกิดการทบทวนเรื่องราวชีวิตของตนเอง สำนึกเกี่ยวกับตัวตนจึงตกอยู่ในสภาพของการยอมรับต่อตนเองที่ไปไม่ถึงความหวังความฝัน พร้อมกับสำนึกที่มีต่อบ้านเกิดทั้งในมิติความเป็นจริงและในความคิดความรู้สึก เปลี่ยนมาสู่การเป็นสถานที่แห่งการเยียวยาความเจ็บปวดและเปิดโอกาสให้พวกเขาได้พักพิงและเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้ง

การศึกษาในครั้งนี้ ทำให้เห็นว่าสำนึกที่เกิดขึ้นแก่เหล่ากวีนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพียงลำพังจากประสบการณ์ส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งสถานที่บ้านเกิดอันเป็นบ้านหล่อหลอมพวกเขาขึ้นมา ส่วนนี้ทำให้เห็นว่าแม้กวีจะมีความรัก ความห่วงใย ความผูกพัน และโหยหาบรรยากาศบ้านเกิดมากเท่าใด แต่ก็ไมอาจปฏิเสธได้ว่าด้วยปัญหาสะสมในพื้นที่ชนบทไม่สามารถเปิดโอกาสให้พวกเขาตอบสนองความหวังความฝันให้เป็นจริงได้ จึงไม่อาจกลับไปยังสถานที่แห่งนั้นในแง่

ความเป็นจริง ทำยที่สุดจึงเป็นเพียงสถานที่อันมีค่าในความรู้สึกที่โอบรับและเยี่ยวยา
ความเจ็บปวดจากประสบการณ์การเดินทาง นอกจากนี้ บริบททางสังคมยังเป็น
ปัจจัยสำคัญที่คอยเร่งเร้าให้กวีต้องประสบกับสภาวะกดดันให้เคลื่อนที่ไม่ทางใดก็
ทางหนึ่ง โดยเฉพาะบริบททางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ หรือแม้แต่กระแสของ
ระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ ซึ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการพัฒนาและเกิดสำนึกด้านใหม่
ออกมาเพื่อตอบรับสิ่งที่กวีต้องประสบ

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการประชาชาติธุรกิจ. (2549). *สามทศวรรษประเทศไทยฯ*. มติชน.

จิระนันท์ พิตรปรีชา. (2538). *ไปไม่ที่หายไป* (พิมพ์ครั้งที่ 10). แสงดาว.

จำนง ศรีนคร. (8 มิถุนายน 2558). “จิระนันท์ พิตรปรีชา” เล่าเรื่อง “ตรัง”
เมืองเก่า-เมืองเกิด. *MGR Online*. <https://mgronline.com/south/detail/9580000064894>

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (14 ตุลาคม 2564). เกิดอะไรใน “14 ตุลา” ก่อนมาสู่ชัยชนะ
สำคัญของประชาชนลูกเสือต้าน “คณาธิปไตย”. *ศิลปวัฒนธรรม*.
https://www.silpa-mag.com/history/article_40175

ณัฐธิดา ศิริชัยบุญ. (2559). “เมือง” ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย [วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University
Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:90196

ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2557). อังคาร จันทาทิพย์ เส้นพรมแดนรางเลื่อน. *นิตยสาร
ไฉไล*, 3(30), 108-117.

ปราโมทย์ ระวิน. (2553). *กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn
University Intellectual Repository (CUIR). <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/36458>

ไพโรจน์ งามงาม. (2538). *ม่านกมลวายุ*. แพร.

ฟ้ารุ่ง ศรีขาว. (14 ตุลาคม 2563). ‘จิระนันท์’ ย้อนหน้าว่างในประวัติศาสตร์ ‘14 ตุลา’
และ คำสั่ง 66/23 ยุคพล.อ.เปรม. *THEPEOPLE*. <https://www.thepeople.co/read/interview/27965>

- ภัทร ด้านอุตรา. (2565). เคาะประตุ ‘บ้าน’ ดับเบิลวีซีไรต์ อังคาร จันทาทิพย์. *Sarakadee Lite*. <https://www.sarakadeelite.com/faces/angkhan-chanthathip/>
- มนตรี ศรีรงค์. (2550ก). *บทสัมภาษณ์ใน วารสารโรงเรียนนางรองพิทยาคม*. Softganz. <https://softganz.com/meeped/paper/1760>
- มนตรี ศรีรงค์. (2550ข). *โลกในดวงตาข้าพเจ้า*. สามัญชน.
- มูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน. (2555). *กวีซีไรต์คนที่ 9 เวิร์ด พันธุ์พิพัฒน์ คือผู้ชายคนนี้*. happyreading. <https://www.happyreading.in.th/article/detail.php?id=1046>
- เวิร์ด พันธุ์พิพัฒน์. (2547). *แม่น้ำรำลึก*. รูปจันทร์.
- ศรัณยา. (2550). มนตรี ศรีรงค์ “กวีซีไรต์ที่มีเปิด” คนเล็ก ที่ยิ่งใหญ่. Softganz. <https://softganz.com/meeped/paper/1718>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *รายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า*. ออฟเซ็ท เพรส.
- อังคาร จันทาทิพย์. (2563). *ระหว่างทางกลับบ้าน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ผจญภัย.
- Görbert, J., Hansen, M. L., & Wolf, J. C. (2021). The self in verse. exploring autobiographical poetry. *European Journal of Life Writing*, 10, 1-12.
- Quante, M., & Kühler, M. (2018). The ‘Self’. In M. Wagner-Egelhaaf (Ed.), *Handbook of autobiography | autofiction* (pp. 390-397). Walter de Gruyter.
- Smith S., & Watson J. (2010). *Reading autobiography: A guide for interpreting life narratives*. University of Minnesota Press.